

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРҒЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ

«Қ.И.Сәтбаев атындағы Қазақ ұлттық техникалық зерттеу университеті» коммерциялық емес
акционерлік қоғамы

Ө.А Байқоңыров атындағы Тау-кен – металлургия институты

«Маркшейдерлік іс және геодезия» кафедрасы

Махметова Камила Сунгатовна

Ауыл шаруашылығы мақсатындағы жерлерді түгендеу технологиялары

ДИПЛОМДЫҚ ЖҰМЫС

6В07304 – «Геокеңістік цифрлық инженерия»

Алматы 2024

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРҒЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ

«Қ.И.Сәтбаев атындағы Қазақ ұлттық техникалық зерттеу университеті» коммерциялық емес
акционерлік қоғамы

Ө.А Байқоңыров атындағы Тау-кен – металлургия институты

«Маркшейдерлік іс және геодезия» кафедрасы

ҚОРҒАУҒА ЖІБЕРІЛДІ

«Маркшейдерлік іс және геодезия»
кафедрасының меңгерушісі
РНД қауымдастырылған профессор
Орынбасарова Э.О.
«3» 06 2024 ж.

ДОПУЩЕН К ЗАЩИТЕ
НАО «КазНУТ им.К.И.Сатпаева»
Горно-металлургический институт
им. О.А. Байқоңуова

ДИПЛОМДЫҚ ЖҰМЫС

Тақырыбы: «Ауыл шаруашылығы мақсатындағы жерлерді түгендеу технологиялары»

6B07304 – Геокеңістік цифрлық инженерия

Орындаған:

Махметова Камила Сунгатовна

Пікір беруші
Ө.А.Фараби атындағы ҚазҰУ-нің
«География, жерге орналастыру және
кадастр» кафедрасының т.ғ.к, доценті
Екөламанов Т.Д.
_____ 2024 ж.

Жетекші:

т.ғ.к., қауымдастырылған профессор
Мадимарова Г.С.
«3» 06 2024 ж.

Алматы 2024

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРҒЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ

«Қ.И.Сәтбаев атындағы Қазақ ұлттық техникалық зерттеу университеті» коммерциялық емес
акционерлік қоғамы

Ө.А. Байқоңыров атындағы Тау-кен – металлургия институты

«Маркшейдерлік іс және геодезия» кафедрасы

6В07304 – Геокеністік цифрлық инженерия

«Маркшейдерлік іс және геодезия»
металлургия институты
кафедрасының меңгерушісі
ҚИП қауымы бастырылған профессор
Орынбасарова Э.О.
2024 ж.

Дипломдық жұмысты орындауға арналған
ТАПСЫРМА

Білім алушы: Махметова Камила Сунгатовна

Тақырыбы: «Ауыл шаруашылығы мақсатындағы жерлерді түгендеу технологиялары»

Академиялық істер жөніндегі проректор 2023 жылғы «04» желтоқсан №548 бұйрығымен бекітілген

Аяқталған жұмысты тапсыру мерзімі: «24» мамыр 2024жыл

Дипломдық жұмыстың бастапқы деректері: ЖОО қабырғасынан алған теориялық материалдар мен тәжірибеден өту барысында жинақталған мәліметтер.

Дипломдық жұмыста қарастырылатын мәселелер тізімі:

- а) Қазақстандағы жерді түгендеу негіздері
- ә) Жерді түгендеу әдістеместері мен технологиялары
- б) Ауыл шаруашылығы мақсатындағы жерлерді ЖКЗ қолдану арқылы түгендеу

Графикалық материалдардың тізімі (міндетті сызбаларды дәл көрсете отырып):
жұмыс презентациясы слайдтарда 16 көрсетілген

Ұсынылатын негізгі әдебиеттер: 7 атаулардан

1 Қазақстан Республикасының Үкіметі. Жеке меншікке берген кезде, мемлекет
2 Қазақстан Республикасының Үкіметі. Әкімшілік аумақтық бірліктер бойынша
ауыл шаруашылығы мақсатындағы жер учаскелеріне жеңілдікті бағаның мөлшерін бекіту
туралы: 2003 жылғы 10 қыркүйектегі №918

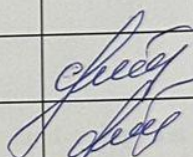
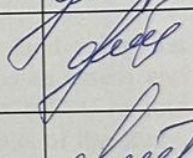
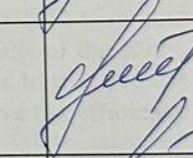
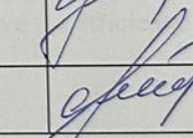
3 ҚР қаржы мемлекеттік комитеті

4 Мемлекеттік мекемелерде түгендеу жүргізу қағидаларын бекіту туралы

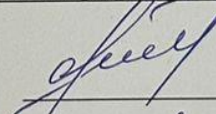
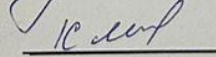
Дипломдық жұмысты дайындау
КЕСТЕСІ

Бөлімдер атауы, қарастырылатын мәселелер тізімі	Ғылыми жетекші мен кеңесшілерге көрсету мерзімдері	Ескерту
Қазақстандағы жерді түгендеу негіздері		Ескерту жоқ
Жерді түгендеу әдістеместері мен технологиялары		Ескерту жоқ
Ауыл шаруашылығы мақсатындағы жерлерді ЖҚЗ қолдану арқылы түгендеу		Ескерту жоқ

Аяқталған дипломдық жұмыс және оған қатысты бөлімдердің жұмыстарын көрсетумен,
кеңесшілері мен
норма бақылаушының аяқталған жұмысқа қойған
қолтаңбалары

Бөлімдер атауы	Кеңесшілер, аты, әкесінің аты, тегі (ҒЫЛЫМИ ДӘРЕЖЕСІ, АТАҒЫ)	Қол қойылған күні	Қолы
Қазақстандағы жерді түгендеу негіздері	Мадимарова Г.С. т.ғ.к. қауымдастырылған профессор	27.03.2024	
Жерді түгендеу әдістеместері мен технологиялары	Мадимарова Г.С. т.ғ.к., қауымдастырылған профессор	18.04.2024	
Ауыл шаруашылығы мақсатындағы жерлерді ЖҚЗ қолдану арқылы түгендеу	Мадимарова Г.С. т.ғ.к., қауымдастырылған профессор	14.05.2024	
Норма бақылаушы	Мадимарова Г.С. т.ғ.к., қауымдастырылған профессор	30.05.2024	

Ғылыми жетекші

Г.С.Мадимарова

Білім алушы тапсырманы орындауға алды

К.С.Махметова

Күні

«12» 12.2023 ж.

АҢДАТПА

Бұл жұмыста Талғар ауданы Бесқайнар ауылының мысалында ауыл шаруашылығы жерлерін түгендеудің заманауи технологиялары қарастырылған. Географиялық ақпараттық жүйелерді (ГАЖ), қашықтықтан зондтауды, сондай-ақ қазіргі заманғы маркшейдерлік және картографиялық әдістерді пайдалана отырып, ауылдық жерлерде жер ресурстарын бағалау және есепке алу үшін қолданылатын әдістер мен құралдар талданады. Зерттеу нәтижелері, ауданда жерді түгендеу технологияларын қолданудың анықталған артықшылықтары мен шектеулері ұсынылып, жерге орналастыру тиімділігін арттыру мақсатында оларды оңтайлы пайдалану бойынша ұсыныстар ұсынылды.

АННОТАЦИЯ

В данной работе рассматриваются современные технологии инвентаризации земель сельскохозяйственного назначения на примере села Бескайнар Талгарского района. Проанализированы методы и средства, применяемые для оценки и учета земельных ресурсов в сельской местности с использованием геоинформационных систем (ГИС), дистанционного зондирования, а также современных методов съемки и картографирования. Представлены результаты исследования, выявленные преимущества и ограничения применения технологий инвентаризации земель в данном районе, а также предложены рекомендации по их оптимальному использованию с целью повышения эффективности управления земельными ресурсами.

ANNOTATION

This paper examines modern technologies for inventorying agricultural land using the example of the village of Beskainar, Talgar district. The methods and tools used to assess and account for land resources in rural areas using geographic information systems (GIS), remote sensing, as well as modern surveying and mapping methods are analyzed. The results of the study, the identified advantages and limitations of the use of land inventory technologies in the area are presented, and recommendations are offered for their optimal use in order to improve the efficiency of land management.

МАЗМҰНЫ

Кіріспе	7
1 Қазақстандағы жерді түгендеу негіздері	8
1.1 Ауыл шаруашылығы мақсатындағы жерлерді түгендеудің анықтамасы мен мәні	8
1.2 Жерді түгендеудің мақсаттары мен міндеттері	10
1.3 Жерді түгендеудің заңнамалық және нормативтік негіздері	12
2 Жерді түгендеу әдістеместері мен технологиялары	13
2.1 Түгендеуді дайындау және жоспарлау технологиялары	13
2.2 Деректерді жинау және өңдеу	18
2.3 Нәтижелерді талдау және есеп беру	24
3 Ауыл шаруашылығы мақсатындағы жерлерді ЖҚЗ қолдану арқылы түгендеу	27
3.1 Зерттеу нысанның сипаттамасы	27
3.2 Ауыл шаруашылығы мақсатындағы жерлерді түгендеу жүргізу барысында ЖҚЗ қолдану	28
3.3 Алматы облысы Талғар ауданы Бесқайнар ауылдық округінің жерлеріне түгендеу жүргізу тәртібі	32
Қорытынды	38
Пайдаланылған әдебиеттер тізімі	39
А қосымшасы	40
Б қосымшасы	47

КІРІСПЕ

Ауыл шаруашылығы өнеркәсіп үшін негізгі азық-түлік ресурстары мен шикізатты ұсына отырып, Қазақстан экономикасында шешуші рөл атқарады. Алайда, ауыл шаруашылығындағы жерді тиімді басқару көбінесе бірқатар қиындықтарға тап болады, соның ішінде жерді тиімсіз пайдалану, жер учаскелері туралы мәліметтердің дәлдігі және жерді нақты пайдалану мен тіркеу арасындағы сәйкессіздік.

Осыған байланысты, жерді түгендеудің заманауи технологияларын енгізу Қазақстанда өзекті мәселе бола түсуде. Геоақпараттық жүйелер (ГАЖ), дрондар, спутниктік технологиялар және басқа құралдар жерді тиімді пайдалануға және ауылшаруашылық жерлерін басқаруды жақсартуға ықпал ететін жер деректерін жинауға, талдауға және басқаруға жаңа мүмкіндіктер береді.

Бұл дипломдық жұмыстың мақсаты Қазақстандағы ауыл шаруашылығы мақсатындағы жерлерді түгендеудің заманауи технологияларын зерделеу және олардың қолданылуы мен тиімділігін бағалау болып табылады.

Ауыл шаруашылығы мақсатындағы жерлерді түгендеу технологиясы тақырыбы қазіргі уақытта ауыл шаруашылығының тұрақты дамуы, қоршаған ортаны қорғау және жерді тиімді пайдалану контекстінде өте өзекті болып табылады. Міне, бұл жұмыстың маңызды болуының бірнеше себептері:

Жер ресурстарын пайдалануды оңтайландыру: жерді түгендеу ауылшаруашылық жерлерінің қалай пайдаланылатынын анықтауға және жерді тиімсіз пайдалануды немесе заңсыз басып алуды анықтауға мүмкіндік береді. Бұл қол жетімді учаскелерді пайдалануды оңтайландыруға және ауыл шаруашылығының өнімділігін арттыруға ықпал етеді.

Орнықты даму: ауыл шаруашылығы мақсатындағы жерлерді тиімді пайдалану ауылдық аумақтарды орнықты дамытудың негізгі элементі болып табылады. Түгендеу ауылшаруашылық қажеттіліктері, экологиялық мақсаттар мен әлеуметтік қажеттіліктер арасындағы тепе-теңдікке ықпал ететін жерді басқару стратегияларын әзірлеуге және жүзеге асыруға мүмкіндік береді.

Заңдылық және тәртіп: жерді түгендеу Жер ресурстарын пайдалануда заңдылықты сақтауға көмектеседі. Бұл жерді заңсыз басып алудың алдын алу және Жерді пайдаланудың нақты құқықтық негіздерін белгілеу үшін маңызды.

Цифрландыру және инновация: геоақпараттық жүйелер (ГАЖ), дрондар және спутниктік суреттер сияқты заманауи технологиялар жерді түгендеу процесін айтарлықтай жақсартады. Олар жер туралы деректерді дәлірек және тиімді жинауға, талдауға және визуализациялауға мүмкіндік береді.

Жалпы, ауыл шаруашылығы мақсатындағы жерлерді түгендеу технологияларын әзірлеу және қолдану жөніндегі жұмыс өзекті ғана емес, сонымен қатар ауылдық аумақтарды орнықты дамытуға және қоршаған ортаны қорғауға бағытталған қазіргі заманғы аграрлық саясаттың ажырамас элементі болып табылады.

1 Қазақстандағы жерді түгендеу негіздері

1.1 Ауыл шаруашылығы мақсатындағы жерлерді түгендеудің анықтамасы мен мәні

Ауылшаруашылық жерлерін түгендеу – бұл ауыл шаруашылығында пайдалануға арналған жер учаскелерін жүйелі түрде есепке алу, жіктеу және бағалау процесі. Бұл процесс жерді тиімді басқару және ауыл шаруашылығын дамыту үшін үлкен маңызға ие.

Ауыл шаруашылығы мақсатындағы жерлерді түгендеу барлық жер пайдаланушыларды анықтау, нақты қалыптасқан шекараларды белгілеу және олар пайдаланатын жер учаскелерінің алаңдарын, олардың рұқсат етілген және нақты пайдаланылуын, сондай-ақ жер учаскелерінің сапалық сипаттамаларын айқындау мақсатында жүргізіледі.

Ауылшаруашылық жерлерін түгендеудің анықтамасы мен мағынасының кейбір негізгі аспектілері:

Жерді есепке алу және жіктеу: түгендеу ауылшаруашылық өндірісі үшін пайдаланылуы мүмкін жер участкілерін дәл анықтауға және есепке алуға мүмкіндік береді. Бұл әр учаскенің аудандарын, шекараларын және сипаттамаларын анықтауды қамтиды.

Жер сапасын бағалау: түгендеу сонымен қатар жер учаскелерінің сапасын бағалауды қамтиды, бұл олардың әртүрлі ауылшаруашылық мақсаттарына жарамдылығын анықтауға көмектеседі. Мысалы, топырақтың құнарлылығын анықтау, су ресурстарының болуы және басқа факторлар.

Жерді пайдалануды жоспарлау: түгендеу нәтижелерін дақылдарды жоспарлауды, жерді пайдалануды ұйымдастыруды және қоршаған ортаны қорғауды қоса алғанда, жер ресурстарын пайдалану стратегияларын әзірлеу үшін пайдалануға болады.

Жер ресурстарын басқару: түгендеу нәтижесінде алынған ақпарат басқарушы органдарға ауыл шаруашылығы мақсатындағы жер учаскелерін бөлуге және пайдалануға қатысты негізделген шешімдер қабылдауға көмектеседі.

Экономикалық маңыздылығы: жер ресурстарын тиімді басқару ауыл шаруашылығын дамытуға, ауыл шаруашылығы кәсіпорындарының өнімділігі мен кірістілігін арттыруға, сондай-ақ халықтың азық-түлік қауіпсіздігін қамтамасыз етуге ықпал етеді.

Осылайша, ауылшаруашылық жерлерін түгендеу, ауыл шаруашылығының тұрақты дамуында және қоғамның азық-түлік қауіпсіздігін қамтамасыз етуде шешуші рөл атқарады.

Қазақстан Республикасының Үкіметі 2003 жылғы 2 қыркүйектегі № 890 қаулысымен жер учаскелері жеке меншікке берілген кезде, мемлекет немесе мемлекеттік жер пайдаланушылар жалға берген кезде төлемақының базалық мөлшерлемелерін бекітті [1]. Төлемақының базалық ставкалары ауыл шаруашылығы мақсатындағы жерлердің құнын айқындауға әдістемелік тәсілді

жетілдіру, есептеулерде пайдаланылатын негізгі экономикалық көрсеткіштерді нақтылау және түзету, сондай-ақ жер нарығын талдауды ескере отырып айқындалған.

Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2003 жылғы 10 қыркүйектегі № 918 қаулысымен ауыл шаруашылығы мақсатындағы жер учаскелеріне жеңілдікті бағаның мөлшері белгіленді. Республиканың барлық әкімшілік-аумақтық бірліктері бойынша жеңілдікті баға жеке меншікке сатылатын жер учаскесінің кадастрлық (бағалау) құнының 75% мөлшерінде қабылданды [2].

Қазақстан Республикасының Жер кодексімен және оны іске асыруға қабылданған заңға тәуелді нормативтік құқықтық актілермен ауыл шаруашылығы мақсатындағы учаскелерді мемлекеттік меншіктен жеке меншікке беру үшін құқықтық база құрылды. Алайда, жер нарығын дамыту үшін қаржы – несие қатынастарын, әсіресе аграрлық секторда одан әрі жетілдіру қажет.

Ауыл шаруашылығы мақсатындағы жерлерді ұтымды пайдалану проблемасының болуы. 2015 жылдың бірінші жартысындағы оқиғалар шетелдіктер үшін ауыл шаруашылығы мақсатындағы жерлерді 10 жастан 25 жасқа дейін жалға алу мүмкіндігін кеңейтетін түзетулер 2014 жылы ҚР Жер кодексіне енгізілген кезде [3] және 2016 жылдың 1 шілдесінен бастап заңды күшіне енгізу жоспарланып, Қазақстанның барлық дерлік тұрғындарының назарын жер мәселесіне аударды және тағы да растады жер қатынастарын реттеудің стратегиялық маңызы.

Жер мәселесін неғұрлым егжей-тегжейлі зерделеу барысында жерді ұтымды пайдалану бүгінгі күннің басты мәселесі және Қазақстан Тәуелсіздігі жылдарында жіберіп алған проблема екені анықталды.

Қазақстан Республикасы аумағы бойынша әлемде 9-шы орында және орасан зор жер байлығына ие. Қазақстанның жер қоры 272,5 млн гектарды құрайды. Барлық жер ресурстарын ұтымды пайдалану және, ең алдымен, ауылшаруашылық мақсатта, осыған байланысты жер қатынастарын реттеу өте күрделі мәселе болып табылады. Оның шешімі жерді ауылшаруашылық айналымына барынша тартуды талап етеді; өнімді жерлер мен егіншілік мәдениетін пайдалану қарқындылығын арттыру; барлық көріністерінде Топырақ эрозиясымен, сондай-ақ жерге басқа да жағымсыз әсерлермен, оның бүлінуімен және ластануымен белсенді күресуде.

Жерді ұтымсыз пайдаланудың арқасында технологияны жеңілдету орын алуда, егін өсіру, бақылау әлсіреді арам шөптермен күресу, тыңайтқыштар енгізу, енгізу және ауыспалы егістерді игеру, сортты жаңарту және тұқымның сапасы. 2012 жылдан бастап жүргізілген түгендеу 2014 ж. Ауыл шаруашылығы жерлері бойынша тағайындаулар деректермен сәйкессіздіктерді анықтады жер балансының сандық құрамы мен нақты алаңдары бойынша жер пайдаланушылардың учаскелерін негізгі сәйкессіздіктердің себептері-уақтылы емес деректерді жер есебіне қосу (есептен шығару), сондай-ақ мониторингтің болмауы. Жер айналымын реттеу тетігін қамтамасыз ету үшін базалық негіз болып табылатын ауыл шаруашылығы мақсатындағы жерлердің сандық және

сапалық жай-күйі туралы анық емес ақпарат жерді пайдалану мен қорғауды бақылауды қамтамасыз ете алмайды.

1.2 Жерді түгендеудің мақсаттары мен міндеттері

Ауыл шаруашылығы мақсатындағы жерлерді түгендеудің мақсаты жердің жалпы ауданы, алқаптардың құрамы, олардың сапалық жай-күйі және жер пайдаланушылар бойынша бөлінуі туралы деректерді анықтау және нақтылау болып табылады.

Жерді түгендеудің мақсаты:

Мемлекеттік жер кадастрын жүргізу, жердің пайдаланылуы мен қорғалуына мемлекеттік бақылау жүргізу үшін қажетті жер қорының сандық және сапалық сипаттамаларын белгілеу, жер алқаптарының орналасқан жері, алаңдары, шекаралары (жергілікті жерде бекітілмей) және саны, жер санаты туралы ақпаратты қамтитын жер қорының болуы туралы деректерді нақтылау;

Бұрын белгіленген тәртіппен берілген, бірақ нақты белгіленген шекаралары және (немесе) белгіленген тәртіппен ресімделмеген құқықтары жоқ жер учаскелерін анықтау;

Жер заңнамасын бұза отырып пайдаланылатын жер учаскелерін анықтау;

Қазақстан Республикасы Жер кодексінің 121-бабының 2-тармағына сәйкес жерді пайдаланудың ерекше жағдайлары бар аймақтарды анықтау;

Тозған ауыл шаруашылығы алқаптарын, бұзылған және ластанған жерлерді анықтау;

Жер түгендеу жер ресурстарын жүйелі есепке алуға, бағалауға және басқаруға бағытталған бірқатар мақсаттар мен міндеттерге ие. Төменде, жерді түгендеудің негізгі мақсаттары мен міндеттері:

Жерді есепке алу және жіктеу: түгендеудің мақсаты жер учаскелері, олардың орналасқан жері, ауданы, шекаралары, пайдалану категориялары және басқа да сипаттамаларын қоса алғанда, олар туралы толық және сенімді мәліметтер базасын құру болып табылады.

Жер ресурстарын бағалау: түгендеу ауыл шаруашылығы, орман шаруашылығы, Құрылыс және т.б. сияқты әртүрлі пайдалану үшін жер учаскелерінің сапасы мен жарамдылығын бағалауға бағытталған.

Жерді пайдалануды жоспарлау: түгендеу нәтижелері экономикалық, экологиялық және әлеуметтік қажеттіліктерді ескере отырып, жер ресурстарын пайдалануды оңтайландыратын жерді пайдалану стратегиялары мен жоспарларын әзірлеу үшін пайдаланылады.

Жер ресурстарын басқару: түгендеудің мақсаты қоғамның заңнамалық талаптары мен мүдделерін ескере отырып, олардың пайдаланылуын, бөлінуін және бөлінуін бақылауды қоса алғанда, жер ресурстарын тиімді басқаруды қамтамасыз ету болып табылады.

Қоршаған ортаны қорғау: жер ресурстарын түгендеу экологиялық маңызды аумақтарды, табиғи қорықтарды, су қорғау аймақтарын және басқа да

табиғи объектілерді анықтауға және қорғауға бағытталған.

Жерді түгендеу міндеттері:

1. Жер учаскелерінің шекаралары мен аудандарын анықтау.
2. Жерді пайдалану және санаттар бойынша жіктеу.
3. Жердің сапалық және сандық сипаттамаларын бағалау.
4. Жер ресурстарының карталары мен дерекқорларын құру.
5. Деректерді жинау, өңдеу және талдау әдістерін әзірлеу және енгізу.
6. Жер ресурстарының жай-күйіне мониторинг және бақылау жүргізу.
7. Жер ресурстарын тиімді басқару үшін ұсынымдар мен реттеу шараларын әзірлеу.

Осылайша, жерді түгендеудің мақсаттары мен міндеттері жер ресурстарын тиімді басқаруды және қоғам мүддесі мен тұрақты дамуды қамтамасыз етуге бағытталған.

Қазақстанның ауыл шаруашылығындағы жер ресурстарын түгендеудің өзіндік ерекшеліктері бар, олар агроклиматтық жағдайлардың ерекшелігімен, жерді пайдалану құрылымымен, заңнамамен және экономикалық факторлармен анықталады [4]. Қазақстанның ауыл шаруашылығындағы жер ресурстарын түгендеудің факторлары:

Агроклиматтық аймақтардың әртүрлілігі: Қазақстан климаттық және топырақ-өсімдік аймақтарының алуан түрлілігімен сипатталады, бұл түгендеу әдістерін әртүрлі жағдайларға бейімдеуді талап етеді. Мысалы, елдің оңтүстік аймақтарында құрғақ және ыстық климат бар, ал солтүстік аймақтар суық және ылғалды.

Жерді пайдалану ауқымы: Қазақстанда кең аумақтар ауыл шаруашылығы үшін, оның ішінде ірі егістік жерлер, жайылымдар мен көшпелі алаңдар үшін пайдаланылады. Бұл әртүрлі масштабтағы жер учаскелері туралы деректерді жинау мен өңдеудің тиімді әдістерін әзірлеуді талап етеді.

Жер учаскелерін есепке алу мен тіркеудегі қиындықтар: кадастрлық жұмыстарға қарамастан, әлі де тіркелмеген жер учаскелерінің саны және жерді нақты пайдалану мен оның ресми мәртебесі арасында сәйкессіздіктер бар. Бұл жер ресурстарын дәл түгендеу және есепке алу үшін қиындықтар туғызады.

Жерді пайдаланудың біртектілігі: Қазақстандағы ауыл шаруашылығы мақсатындағы жерлерді астық және мал шаруашылығы өндірісі, бау-бақша, көкөніс шаруашылығы, сондай-ақ суару жағдайында жайылымдар мен егіншілік сияқты түрлі мақсаттарда пайдалануға болады. Бұл жерді түгендеу кезінде әртүрлі аспектілерді ескеруді талап етеді.

Жайылымдар мен көшпелі алаңдарды есепке алу қажеттілігі: Қазақстандағы жерлерді түгендеудің маңызды аспектісі ел халықтарының дәстүрлі көшпелі өмірінде шешуші рөл атқаратын жайылымдар мен көшпелі алаңдарды есепке алу болып табылады.

Заңнама және нормативтік актілер: Қазақстанда жер ресурстарын түгендеуді реттейтін бірқатар заңнамалық және нормативтік актілер, соның ішінде жер кодексі және жерді пайдалану және құрылыс салу ережелері бар. Заңнаманың ерекшеліктері түгендеуге әсер етуі мүмкін және зерттеу

әдістемесін әзірлеу кезінде тиісті есепке алуды талап етеді.

Осы ерекшеліктерді ескере отырып, жер ресурстарын түгендеудің заманауи технологияларын әзірлеу және қолдану ауыл шаруашылығы алқаптарын тиімді басқару және Қазақстанның ауыл шаруашылығындағы өндірістік тиімділікті арттыру үшін аса маңызды болып отыр.

1.3 Жерді түгендеудің заңнамалық және нормативтік негіздері

Жерді түгендеудің заңнамалық және нормативтік негіздері әдетте белгілі бір мемлекетке немесе аймаққа байланысты, өйткені құқықтық нормалар әртүрлі елдерде әртүрлі болуы мүмкін. Алайда, жалпы алғанда, жерді түгендеу кезінде жиі қолданылатын бірқатар жалпы заңнамалық және нормативтік негіздер бар:

Жер кодексі немесе жер туралы заңдар: көптеген елдерде жер қатынастары саласындағы қатынастарды реттейтін заңнама бар. Жер туралы заңдар Жер ресурстарын пайдалану, иелену, пайдалану және басқару ережелерін белгілейді.

Жер ресурстары туралы нормативтік актілер: жалпы заңнамадан басқа, жер учаскелерін түгендеу, есепке алу және кадастрлау процестерін реттейтін жеке нормативтік актілер болуы мүмкін.

Геодезиялық және кадастрлық стандарттар: жер учаскелері туралы деректердің дәлдігі мен біркелкілігін қамтамасыз ету үшін көбінесе жерді түгендеу мен есепке алу талаптарын анықтайтын геодезия және кадастр саласындағы стандарттар белгіленеді.

Мемлекеттік жер кадастры туралы ережелер: көптеген елдерде заңнамаға сәйкес жүргізілетін және жер учаскелерін есепке алу мен тіркеу тәртібін белгілейтін мемлекеттік жер кадастры бар.

Техникалық нормативтер мен нұсқаулықтар: жерді түгендеу және кадастрлау үшін деректерді жинау және өңдеу әдістерін анықтайтын арнайы техникалық нормативтер мен нұсқаулықтар қолданылуы мүмкін.

Халықаралық стандарттар мен ұсынымдар: егер ел халықаралық ұйымдардың мүшесі болса немесе жерді пайдалану жөніндегі халықаралық жобаларға қатысса, жерді түгендеу саласындағы халықаралық стандарттар мен ұсынымдар қолданылуы мүмкін.

Маңыздысы, бұл заңнамалық және нормативтік негіздер өзгеріп отыратын әлеуметтік-экономикалық жағдайға және технологиялық жетістіктерге сәйкес үнемі өзгеріп, толықтырылып отыруы мүмкін.

2 Жерді түгендеу әдістеместері мен технологиялары

2.1 Түгендеуді дайындау және жоспарлау технологиялары

Жерді түгендеу әдістемесі жобаның нақты мақсаттары мен міндеттеріне, жер бедерінің сипаттамаларына, қол жетімді ресурстарға және қолданылатын технологияларға байланысты өзгеруі мүмкін. Алайда, жерді түгендеудің жалпы кезеңдері келесі қадамдарды қамтуы мүмкін [5]:

Жоспарлау және дайындық: бұл кезеңде түгендеудің мақсаттары мен міндеттері анықталады, сонымен қатар жұмыс жоспары жасалады. Түгендеу үшін аудандар анықталады, деректерді жинау әдістері таңдалады, команданың құрамы және қажетті жабдықтар анықталады.

Деректерді жинау: Бұл кезеңде жер учаскелері туралы деректерді тікелей түсіру жүргізіледі. Бұған дрондарды пайдалану, GPS, аэротүсірілім, сондай-ақ арнайы құралдар мен жабдықтар арқылы жергілікті деректерді жинау кіруі мүмкін.

Деректерді өңдеу: алынған деректер геоақпараттық жүйелер (ГАЗ) және арнайы бағдарламалық қамтамасыз ету арқылы талданады және өңделеді. Бұл сандық карталарды, жер бедерінің модельдерін құруды және алынған ақпаратты талдау мен жіктеуді қамтиды.

Талдау және түсіндіру: алынған нәтижелер жер учаскелерінің негізгі сипаттамалары мен ерекшеліктерін анықтау мақсатында талданады. Жерді пайдалану, табиғи ресурстар, экологиялық ерекшеліктер және басқа факторлар сияқты әртүрлі аспектілер бағаланады.

Құжаттама және есеп беру: алынған нәтижелер құжатталады және есеп немесе басқа аналитикалық материалдар түрінде ұсынылады. Есепте әдетте Әдістеменің сипаттамасы, алынған мәліметтер, нәтижелерді талдау және қорытындылар бар.

Нәтижелерді пайдалану: алынған деректер мен түгендеу нәтижелерін жерді пайдалану, аумақтарды жоспарлау, табиғи ресурстарды бағалау және тұрақты даму стратегияларын әзірлеу бойынша шешімдер қабылдау үшін пайдалануға болады.

Жерді түгендеудің тиімділігі әдістер мен технологияларды дұрыс таңдауға, сондай-ақ жұмыс жүргізетін мамандардың біліктілігіне байланысты екенін атап өткен жөн.

Ал Қазақстанда қолданылатын Жер ресурстарын түгендеудің қолданыстағы әдістерін зерделеу зерттеудің маңызды кезеңі болып табылады, өйткені ол пайдаланылатын тәсілдердің ағымдағы жай-күйі мен тиімділігін бағалауға мүмкіндік береді. Қазақстанда қолданылатын жер ресурстарын түгендеудің негізгі әдістерінің кейбірі [6]:

Кадастрлық түгендеу: бұл мемлекеттік кадастрадағы жер учаскелерін тіркеу мен есепке алудың ресми процесі. Кадастрлық түгендеу учаскелердің шекараларын, олардың аудандарын анықтауды, кадастрлық жоспарларды қалыптастыруды және бірегей идентификаторларды тағайындауды қамтиды.

Аумақтық түгендеу: жер ресурстарының жай-күйін бағалау, жерді пайдалануды анықтау және ландшафттағы өзгерістерді есепке алу мақсатында белгілі бір аумақтар немесе аймақтар деңгейінде жүргізіледі.

Аэротүсірілім және қашықтықтан зондтау: спутниктер, аэрофототүсірілім және басқа құралдар арқылы жоғары сапалы кескіндер мен жер деректерін алу үшін қолданылады.

ГАЗ көмегімен аумақтық түгендеу: геоақпараттық жүйелер (ГАЗ) әртүрлі параметрлер мен сипаттамаларды ескере отырып, кеңістіктік деректерді, соның ішінде Жер ресурстары туралы ақпаратты талдауға мүмкіндік береді.

Сараптамалық бағалаулар мен тексерулер: жер учаскелерінің сапасы мен жай-күйін бағалау, сондай-ақ пайдалану үшін проблемалар мен әлеуетті анықтау мақсатында мамандар жүргізеді.

Жер мониторингі деректерін пайдалану: жер ресурстары туралы қосымша ақпарат алу үшін жердегі өлшемдерді, түсірілімдерді және басқа әдістерді пайдалануды қамтиды.

Жоспарлау және дайындау кезеңі жерді түгендеу жобасын сәтті жүзеге асырудың кілті болып табылады. Төменде, осы кезеңнің кейбір негізгі қадамдары:

Мақсаттар мен міндеттерді анықтау: Жерді түгендеудің негізгі мақсаттары мен міндеттерін анықтаңыз. Бұл, мысалы, жер учаскелерінің шекараларын анықтау, табиғи ресурстардың жай-күйін бағалау, жерді пайдалануды жоспарлау және т. б.

Талаптар мен шектеулерді талдау: сіздің аймағыңыздағы жерді түгендеуге қатысты заңнаманың, ережелердің және реттеулердің талаптарын талдаңыз. Жобаның орындалуына әсер етуі мүмкін кез келген шектеулерді немесе мүмкіндіктерді қарастырыңыз.

Зерттеу аймағының анықтамасы: түгендеуге қандай аумақтар кіретінін шешіңіз. Бұл жобаның мақсаттарына байланысты белгілі бір аудан, қала, аймақ немесе тіпті ел болуы мүмкін.

Әдістер мен технологияларды таңдау: түгендеу үшін қолайлы әдістер мен технологияларды таңдаңыз. Бұған дрондарды пайдалану, GPS, аэротүсірілім, сондай-ақ топографиялық түсіру әдістері кіруі мүмкін.

Жұмыс жоспарын әзірлеу: тапсырмаларды орындау кестесін, қажетті жабдықтар мен ресурстардың тізімін және жобаның әр кезеңіне жауапты тұлғаларды анықтауды қамтитын егжей-тегжейлі жұмыс жоспарын жасаңыз.

Команданы қалыптастыру: жобаны орындауға қатысатын мамандар тобын құрыңыз. Топ мүшелерінің өз міндеттерін орындау үшін қажетті білімі мен дағдылары бар екеніне көз жеткізіңіз.

Тәуекелдерді бағалау: жобаны жүзеге асыру барысында туындауы мүмкін ықтимал тәуекелдер мен мәселелерді бағалаңыз және оларды азайту немесе басқару стратегияларын жасаңыз.

Бюджеттеу және қаржыландыру: жобаның бюджетін және қаржыландыру көздерін анықтаңыз. Жерді түгендеудің барлық кезеңдерін орындау үшін

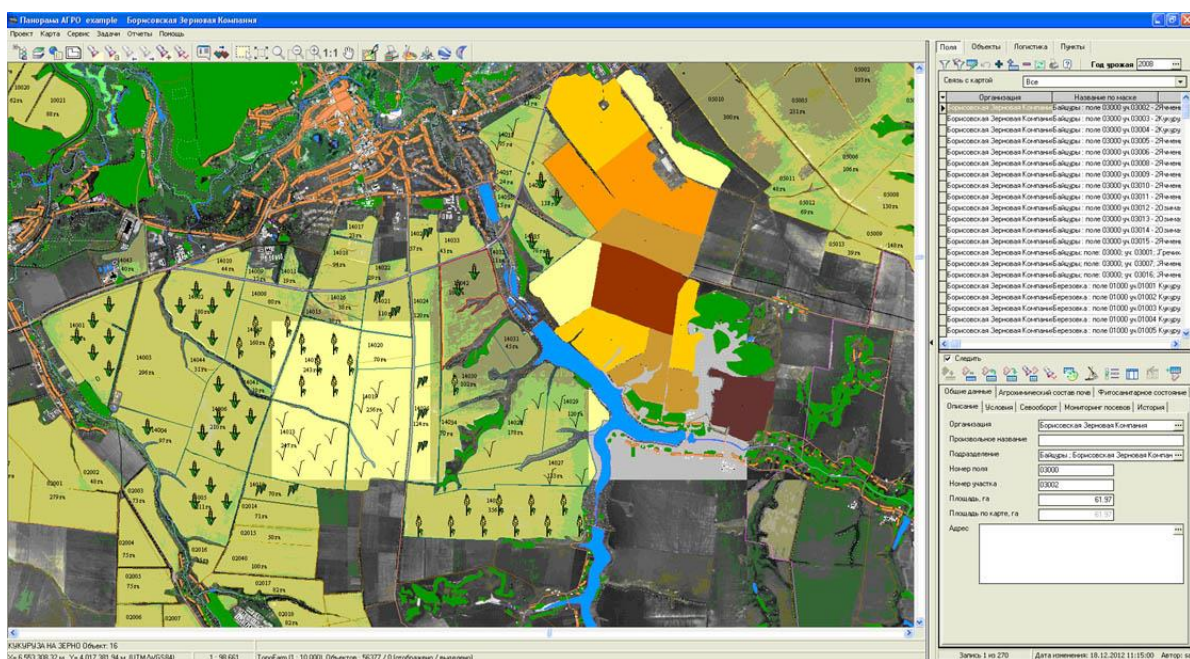
кажетті қаржыландыруды қамтамасыз етіңіз.

Бұл қадамдар сізге Стратегиялық жоспар құруға және жерді түгендеу жобасының тиімді орындалуын қамтамасыз етуге көмектеседі.

Жерді түгендеу технологиялары

Ауылшаруашылық жерлерін түгендеу технологиялары жерді тиімді басқару мен ауыл шаруашылығын дамытуда шешуші рөл атқарады. Жерді түгендеу үшін қолданылатын негізгі технологиялар:

Геоақпараттық жүйелер (ГАЖ): ГАЖ жер учаскелері туралы кеңістіктік деректерді жинауға, сақтауға, талдауға және визуализациялауға арналған қуатты құрал болып табылады (1-сурет). Олар әртүрлі көздерден алынған деректерді біріктіруге, карталар жасауға, кеңістіктік қатынастарды модельдеуге және жерді басқару туралы негізделген шешімдер қабылдауға мүмкіндік береді [7].

1-сурет – ГАЖ мысал суреты

Қашықтықтан зондтау: спутниктік суреттер мен аэрофототүсірілім аумақ, топырақ түрі, жерді пайдалану және басқа параметрлер сияқты жер учаскелерінің сипаттамалары туралы ақпарат жинау үшін қолданылады. Бұл деректер жер кадастрларын жаңарту, жер жамылғысының өзгеруін бақылау және ауылшаруашылық жерлерінің жағдайын бағалау үшін пайдаланылуы мүмкін.

Ғаламдық навигациялық спутниктік жүйелер (GNSS): Ғаламдық навигациялық жүйелер жердегі нүктелердің координаттарын жоғары дәлдікпен анықтау үшін қолданылады. Оларды геокеңістіктік мәліметтер базасын құру, жер учаскелерінің шекараларын белгілеу және олардың арасындағы навигация үшін пайдалануға болады (2-сурет).

2-сурет – GNSS арқылы алынған космостан сурет мысалы

Дрондар мен ұшқышсыз ұшу аппараттары (ұшқышсыз ұшу аппараттары): дрондар аэротүсірілім мен биіктіктен түсірілім жасау үшін көбірек қолданылады, бұл жоғары ажыратымдылықтағы жер учаскелерінің жоғары сапалы кескіндерін жылдам алуға мүмкіндік береді (3-сурет). Бұл жер жамылғысының өзгеруін анықтау, дақылдарды бақылау және ауылшаруашылық жерлерінің жағдайын бағалау үшін пайдалы.

3-сурет – Дрон мысал суреті

Сенсорлар мен датчиктер және IoT: сенсорлар мен интернет заттарын (IoT) пайдалану топырақтың ылғалдылығы, температурасы, жарық деңгейі (4-сурет) және басқа параметрлер туралы деректерді жинауға мүмкіндік береді, бұл ауылшаруашылық жерлерін басқаруға және олардың өнімділігін арттыруға көмектеседі.

4-сурет – Күн энергиясын алатын датчиктер

5-сурет – Су шашатын датчиктер

Бұл технологиялар көбінесе ауылшаруашылық кәсіпорындарына, жер ресурстарын басқару органдарына (5-сурет) және басқа да мүдделі тараптарға жер ресурстарын тиімді басқаруға көмектесетін кешенді жер ресурстарын түгендеу жүйелерін құру үшін біріктіріледі.

2.2 Деректерді жинау және өңдеу

Жерді түгендеу әдіснамасындағы деректерді жинау кезеңі ең маңыздыларының бірі болып табылады, өйткені жиналған деректердің сапасы мен сенімділігі бүкіл жобаның нәтижелеріне тікелей әсер етеді. Осы кезеңнің негізгі қадамдары:

Деректерді жинау әдістерін таңдау: жер туралы ақпаратты жинау үшін қолданылатын әдістерді анықтаңыз. Бұл GPS, дрондар, аэротүсірілім, террастриялық түсірілім және дәстүрлі жерді зерттеу әдістері сияқты әртүрлі технологиялар болуы мүмкін.

Жабдықтар мен құралдарды дайындау: деректерді жинау үшін қажетті жабдықтар мен құралдарды қамтамасыз етіңіз. Бұған дрондар, GPS қабылдағыштары, камералар, Компьютерлер және басқа да арнайы жабдықтар кіруі мүмкін.

Зерттеу аймағының анықтамасы: деректерді жинаумен қамтылатын географиялық аймақты анықтаңыз. Бұл жобаның мақсаттарына байланысты белгілі бір аумақ, аудан, қала немесе тіпті бүкіл ел болуы мүмкін.

Деректерді жинау: таңдалған әдістерді қолдана отырып, жер учаскелері туралы деректерді тікелей жинаңыз. Бұған ауадан немесе жерден суретке түсіру, учаске шекаралары, топырақ сипаттамалары, өсімдіктер, жер бедері және басқа параметрлер туралы ақпарат жинау кіруі мүмкін.

Деректер сапасын бақылау: жиналған деректердің сапасын бағалаңыз және олардың жобаның талаптары мен мақсаттарына сәйкес келетініне көз жеткізіңіз. Қателер немесе дәлсіздіктер үшін деректерді тексеріңіз және қажет болған жағдайда деректерді жинауды қайталаңыз.

Құжаттама: пайдаланылған әдістерді, аппараттық құрал параметрлерін, зерттеу аймағын және кез келген басқа маңызды мәліметтерді қоса, деректерді жинау процесін Құжаттаңыз. Бұл жоба нәтижелерінің ашықтығы мен қайталануын қамтамасыз етуге көмектеседі.

Деректерді сақтау және мұрағаттау: жиналған деректердің сақталуын, сондай-ақ оларды болашақта пайдалану үшін мұрағаттауды қамтамасыз етіңіз. Ақпаратты жоғалтпау үшін тиісті сақтау әдістерін қолданыңыз.

Деректерді шоғырландыру және өңдеу: деректерді жинау аяқталғаннан кейін оларды мамандандырылған бағдарламалық жасақтама мен талдау әдістерін қолдана отырып өңдеңіз және біріктіріңіз. Бұл жер бедерінің цифрлық үлгілерін, карталарды, есептерді және басқа да Аналитикалық өнімдерді жасауға мүмкіндік береді.

Бұл қадамдар жерді түгендеу жобасы аясында жер туралы деректерді тиімді және сенімді жинауға көмектеседі.

1. Әкімшілік-аумақтық бөлініс. Талғар ауданының жайылымдарын басқару және оларды пайдалану жөніндегі 2021-2022 жылдарға арналған жоспарға 1-кестеге сәйкес 10 ауылдық округте орналасқан 1 қаладан, 46 ауылдық елді мекеннен тұрады.

Кесте 1 – Әкімшілік-аумақтық бөлініс Талғар ауданы

№	Ауылдық округтің атауы	Елді мекендердің атаулары мен саны
1	Алатау	Қызыл Қайрат, Амангелді, Алмалық, Байлұбақ, Шымбұлақ, Алдынан, Рысқұлов, Береке, Орман-9
2	Белбұлақ	Белбұлақ, Талдыбұлақ, Одақ-3
3	Бесағаш	Бесағаш, Ақбұлақ-2
4	Бесқайнар	Бесқайнар, Құтырбұлақ-2
5	Гүлдала	Гүлдала, Байсерке Адамы Және Қуат-3
6	Кендалы	Кендала, Ақтас, Еңбекші, Ақдала-4
7	Қайнар	Гин, жаналық, Арна, Дәулет, Еламан, Жаламыс, терең қара, сақтан, Қайнар, Достық, Көктал-11
8	Нұра	Нұра, Остемир, Туғанбай, қара тоған-4
9	Панфиловский	Панфилово, Қарабұлақ, Тонкерис, Аркабай, Тузусай, Каменское үстірті, Қызыл-Ту-7
10	Жүздібастау	Жүздібастау-1
11	Талғар қ.	
	Аудан бойынша жиыны	46

Аудан халқының саны 211511 адамды құрайды, ауылдық округтер бөлінісінде Талғар ауданының жайылымдарын басқару және оларды пайдалану жөніндегі 2021-2022 жылдарға арналған жоспарға 2-кестеге ұсынылған.

Кесте 2 – Талғар ауданының халқы саны

№	Ауылдық округтің атауы	Халық саны, адам
1	Алатау	17786
2	Белбұлақ	21000
3	Бесағаш	24924
4	Бесқайнар	2940
5	Гүлдала	12306
6	Кендалы	10909
7	Қайнар	16286
8	Нұра	9666
9	Панфиловский	25660
10	Жүздібастау	19105
11	Талғар қ.	49429
	Аудан бойынша жиыны	211511

Ауыл шаруашылығы кәсіпорындары қызметінің негізгі бағыты-мал шаруашылығы мен өсімдік шаруашылығын дамыту, мал шаруашылығы мен өсімдік шаруашылығы өнімдерін сату. Ауданда 2797 ауыл шаруашылығы кәсіпорны тіркелген, оның ішінде өндірістік кооператив - 33, акционерлік қоғам -1, 2630 шаруа қожалығының 47-сі тұқымдық қайта құруға қатысады.

2. Мал басын есепке алу, шартты бірліктерді есептеу.

Мал жаюға қатысты есептеулерді жүргізудің ыңғайлылығы үшін әртүрлі типтегі жануарларды салыстыру немесе қорытындылау үшін шартты бірлік

қолданылады.

Ауылшаруашылық жануарларының шартты басы-жануарлардың әртүрлі түрлері мен санаттарының санын салыстыру үшін қолданылатын бірлік. Эквиваленттілік жануарлардың жемге деген қажеттілігі негізінде анықталады.

Ауыл шаруашылығы жануарларының шартты басына қайта есептеу коэффициенті Талғар ауданының жайылымдарын басқару және оларды пайдалану жөніндегі 2021-2022 жылдарға арналған жоспарға 3-кестеге берілген

Кесте 3 – Талғар ауданының ауыл шаруашылығы жануарларының шартты басына қайта есептеу коэффициенті

№	Жануарлардың түрлері	Аударым коэффициенті
1	Ірі қара мал	1
2	Ұсақ мал	0,1
3	Жылқылар	1,4
4	Түйелер	1,4

3. Геоботаника.

Талғар ауданында 49 отбасына жататын өсімдіктердің 258-ден астам түрі анықталды. Ең көп таралған өсімдіктер-дәнді дақылдар, Asteraceae, crossifolia.

Талғар ауданы жайылымдарының геоботаникалық жай-күйі былайша шартталған: жем-шөп алқаптарының түрлері рельефтің үш негізгі нысаны: таулы (биік таулы, орта таулы және төмен таулы), тау бөктеріндегі жазықтар, оның ішінде түйнек-жоталы құмдар, жер бедерінің теріс нысандары (ойпаттар, өзендер мен бұлақтар аңғарлары) шегінде жүйеленеді.

Ауданның ауыл шаруашылығы алқаптары, аңыз бойынша, жем-шөп алқаптарының картасына сәйкес мынадай топырақ түрлерінде орналасқан: таулы шалғынды және шалғынды-далалы таулы шалғынды, шалғынды-далалы альпілік және субальпілік, орта таулы және төмен таулы шалғынды, далалық және шөлді-далалы таулы шалғынды және шалғынды-далалы қара топырақ, қара жер және қара каштан, тау бөктеріндегі дала және шөлді-дала ашық каштан топырақтарында және кәдімгі сұр топырақтарда, кәдімгі сұр топырақтарда жазық шөлді, жеңіл сұр топырақтарда жазық шөлді, ойпатты, шалғынды-батпақты, жайылмалы шалғынды, шалғынды, шалғынды-Ашық-каштан, шалғынды-қара-каштан, шалғынды-күкіртті, таулы өзендер мен бұлақтар аңғарлары, Іле өзені алқабы және оның салалары бойынша шалғынды алқапты шалғынды және галофитті-шалғынды және т. б.

Талғар ауданының жемшөп алқаптарының (жайылымдарының) негізгі түрлері:

Кобрезия, шөгінді жайылымдар мен шабындықтар, Сібір манжеттері басым шөпті жайылымдар мен шабындықтар, зопник, бузульник, сұлы, кавказкоковыльные, арчамен қатты бұталы шалғынды жайылымдар, қатты бұталы, негізінен итмұрын, шалғынды жайылымдар, негізінен итмұрын, шалғынды және шалғынды-шалғынды шөптер басым дала, түрлі шөпті жайылымдар, дәнді және шабындық, типчак, тарс және т. б.

Дәнді дақылдар мен бұршақ дақылдары көпжылдық және біржылдық шөптер болып табылады, табиғи жайылымдардың шөпті тіректерінің негізі болып табылады. Бұршақ дақылдары жемшөп маңыздылығында үлкен маңызға ие-беде, Ветчина, жоңышқа, тәтті беде. Бұршақ дақылдары жоғары қоректік, осылайша жануарларды жоғары ақуызды тағаммен қамтамасыз етеді және топырақтың құнарлылығын арттырады.

Шөп пен жайылымдық жемшөп дақылдарындағы шөптің мөлшері 60-80% жетеді. Өсімдіктердің көптеген түрлері (дәнді дақылдар, бұршақ дақылдары) жемшөптің маңызы зор.

Геоботаникалық зерттеу нәтижесінде ауданның жайылымдық жерлері ұтымды пайдаланылатыны анықталды, жайылымдық жерлерді дұрыс пайдаланған кезде мал өнімділігі едәуір артады.

Қолда бар жайылымдық мал басы жайылымдық жерлермен толық қамтамасыз етілген.

4. Жемшөп өндірісі

Жемшөп өндірісі-ауыл шаруашылығының жетекші көпфункционалды және байланыстырушы саласы, негізінен мал шаруашылығының жай-күйін анықтайды және негізгі проблемаларды шешуге, өсімдік шаруашылығын, егіншілікті одан әрі дамытуға, табиғатты ұтымды пайдалануға, құнды ауылшаруашылық жерлерін сақтауға және топырақ құнарлылығын молайтуға, ауданның экологиялық жағдайын жақсартуға және қоршаған ортаны қорғауға айтарлықтай әсер етеді.

Аудан аумағында мал рационының негізгі құрамдас бөліктері жайылымдық Жем, табиғи шабындықтар мен егілген шабындықтар болып табылады. Аудан бойынша мал басының бір шартты басына шамамен 13 гектар жайылым келеді, бұл жасыл массаның орташа өнімділігі гектарына 5-6 центнер болса, жануарлардың жайылымдық азыққа деген қажеттілігін қамтамасыз етеді.

Жем-шөп өндіру саласының негізгі мәселелері:

- жемшөп дақылдарының егіс алқаптарының жеткіліксіз көлемі;
- жемшөп дақылдарының төмен өнімділігі;
- қазіргі заманғы жемшөп жинау және жемшөп дайындау техникасымен қамтамасыз етудің төмен деңгейі;
- жемшөп өндірісін дамытуды субсидиялаудың болмауы.

5. Жайылым айналымы

Жайылымдардың өнімділігін арттыру және шөпті жақсарту мақсатында жайылым айналымы ұйымдастырылады. Жайылым айналымы-жайылымды қалпына келтіру және жақсарту жөніндегі басқа да іс-шаралармен бірге жекелеген учаскелерде жайылымды, демалысты және шабындықты жыл сайын кезектестіру арқылы жайылымдардың өнімділігін арттыруға бағытталған жайылымдарды пайдалану және оларға күтім жасау жүйесі.

Жайылымдардың өнімділігін арттыруда олардың аумағын дұрыс ұйымдастырудың маңызы зор, ол гурт және Отар учаскелерін, кезекті ату алаңдарын, жазғы лагерьлерді, су құрылыстары мен мал айдауларын орналастырудан тұрады.

Табиғи жайылымдарда Талғар ауданының жайылымдарын басқару және оларды пайдалану жөніндегі 2021-2022 жылдарға арналған жоспарға 4-кестеге берілген күнтізбелік кестеге сәйкес жайылым айналымы көзделеді.

Кесте 4 – Табиғи жайылымдарда Талғар ауданының күнтізбелік кестеге сәйкес жайылым айналымы көзделеді

п/н	Ауылдық округтің атауы	Жануарларды жайы-лымға айдау кезеңі	Жайылымдардан жануар-ларды айдап әкету кезеңі
1	Алатау	1-15.05.2021-2022	15-30.10.2021-2022
2	Белбұлақ	1-15.05.2021-2022	15-30.10.2021-2022
3	Бесағаш	1-15.05.2021-2022	15-30.10.2021-2022
4	Бесқайнар	1-15.05.2021-2022	15-30.10.2021-2022
5	Гүлдала	1-15.05.2021-2022	15-30.10.2021-2022
6	Кендалы	1-15.05.2021-2022	15-30.10.2021-2022
7	Қайнар	1-15.05.2021-2022	15-30.10.2021-2022
8	Нұра	1-15.05.2021-2022	15-30.10.2021-2022
9	Панфиловский	1-15.05.2021-2022	15-30.10.2021-2022
10	Жүздібастау ауылдық округі	1-15.05.2021-2022	15-30.10.2021-2022

6. Суару және мал айдау орындарын орналастыру

Суару пункттері жайылымдағы мал басының түрлері мен топтарын, оларды пайдаланудың маусымдылығын, жер бедерін ескере отырып орналастырылады. Су көздерін орналастыру кезінде суаруға ыңғайлы тәсілдерді ескеру және санитарлық-профилактикалық ережелерді сақтау қажет. Осы мақсатта су көздерін су басқан және ластанған учаскелерге орналастыруға жол берілмейді. Жануарлар суға еркін қол жеткізе алатын болса жақсы. Жайылымдық сумен жабдықтаудың ең жақсы көздері-өзендер, көлдер және ағынды су тоғандары.

Мал түрлері мен Жыл мезгілдері бойынша суға деген қажеттілікті есептеу жануарлардың белгілі бір тұқымы үшін белгіленген су тұтыну нормалары бойынша жүргізіледі. "Жайылымдарды ұтымды пайдалану қағидаларын бекіту туралы" Қазақстан Республикасы Премьер-Министрінің Орынбасары-Ауыл шаруашылығы министрінің 2017 жылғы 24 сәуірдегі №173 бұйрығымен бекітілген (Нормативтік құқықтық актілерді мемлекеттік тіркеу тізілімінде № 15090 болып тіркелген) ауыл шаруашылығы жануарларының түрлері бойынша суды тұтынудың орташа тәуліктік нормасы:

- ірі қара мен жылқы үшін-45-60 литр
- 1-2 жас аралығындағы жас жануарлар үшін-25-35 литр
- 1 жасқа дейінгі жас жануарлар үшін-10-15 литр
- қой мен ешкі үшін-3-5 литр
- қозылар үшін-1-2 литр.

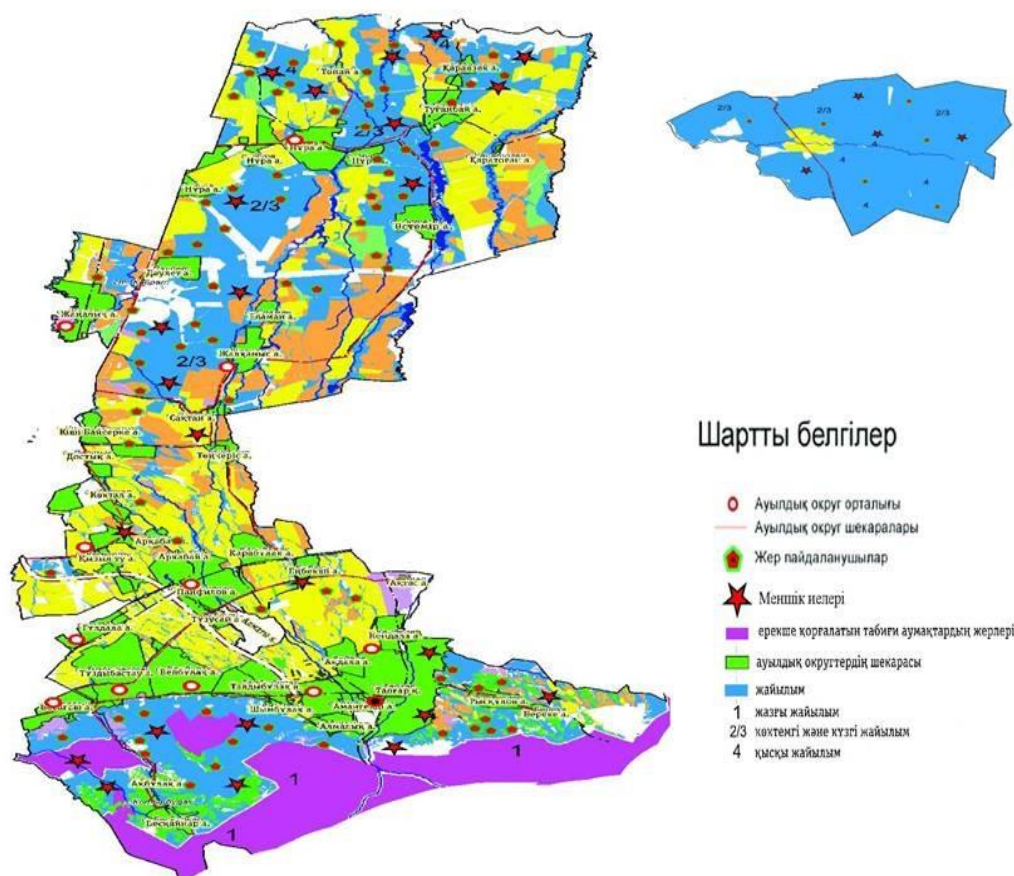
Жайылымнан сиырларға арналған суару шұңқырына дейінгі жол берілетін арақашықтық-1,5 км, бұзаулар үшін-1 км, Жас ірі қара мал үшін – 2,5

км, қойлар мен ешкілер үшін-3 км, жылқылар мен түйелер үшін-4,6 км дейін.

Талғар ауданының жайылымдық жерлері толығымен сумен қамтамасыз етілген. Бұлақтар, өзендер, тоғандар және т. б. бар.

Малды жайылым орындарына, суару көздеріне, фермаларға айдау үшін қорадан қораға мал айдау жобаланады. Мал айдау алаңдары табиғи шөптер мен ауыл шаруашылығы дақылдарының егістігін таптаудың алдын алу үшін көзделеді. Жайылымдық алқаптарда мал айдау алаңдары, әдетте, жайылымдық (отарлық) учаскелердің шекараларымен, жайылымдық айналым алқаптарымен біріктірілуі тиіс. Мал айдау алаңдары олардың ең үлкен алаңға қызмет көрсетуін және малдың ыңғайлы тұрағы мен суаратын жерін құруды есептей отырып орналастырылады.

Мал айдауыштарының ені жануарлардың түріне, гурттар мен отарлардың мөлшеріне, сондай-ақ топырақтың механикалық құрамына байланысты. Мал айдауды жол желісімен, әсіресе аудандық және облыстық жолдармен біріктіруге болмайды.

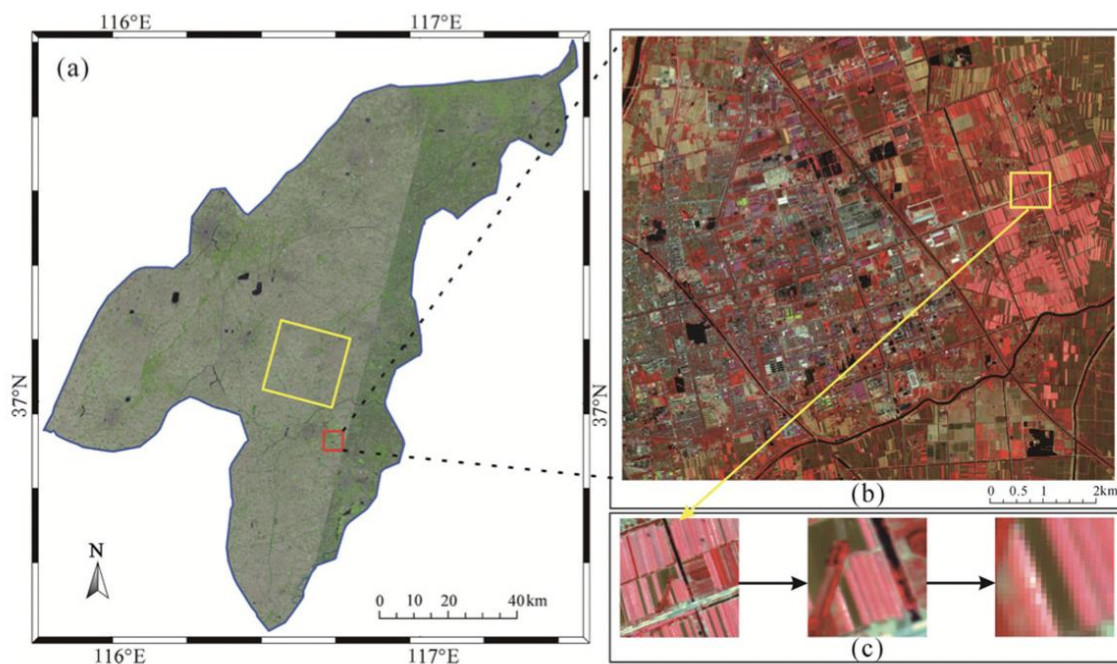
6-сурет – Талғар ауданының орналасу картасы

Құқық белгілейтін құжаттар негізінде Талғар ауданының аумағында жайылымдардың жер санаттары, жер учаскелерінің меншік иелері және жер пайдаланушылар бөлінісінде орналасу схемасы (картасы, 6-сурет).

2.3 Нәтижелерді талдау және есеп беру

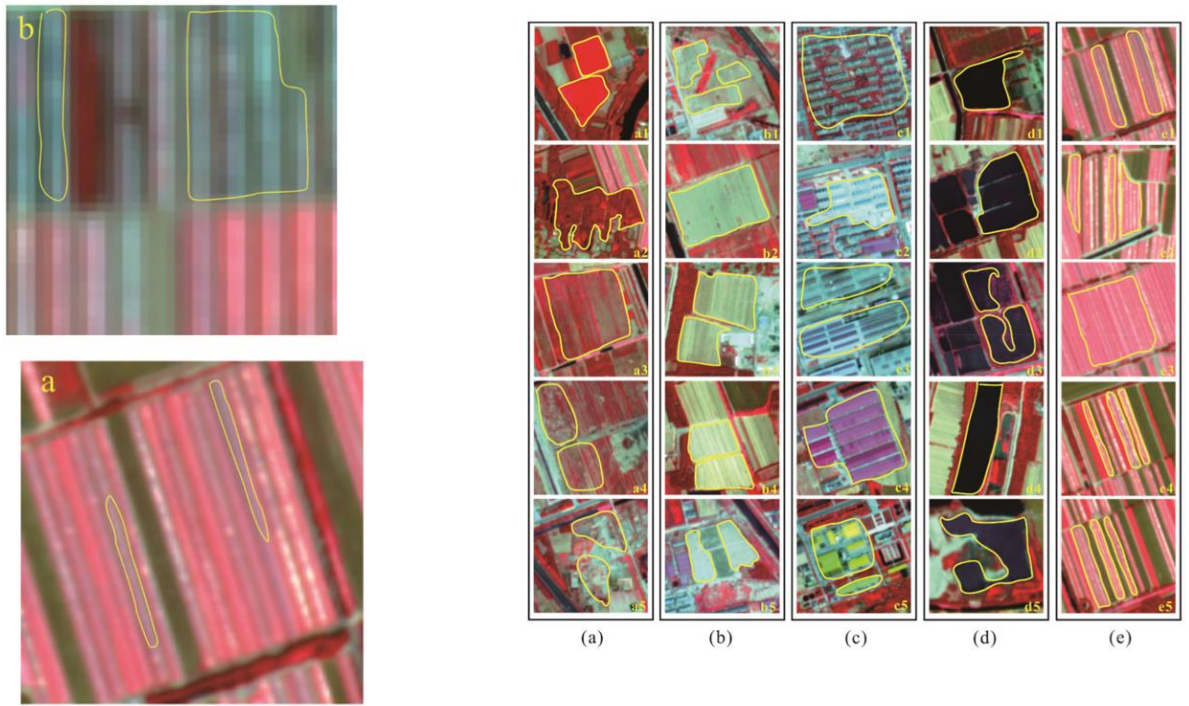
Нормативтік-құқықтық және статистикалық талдаудың, картографияның және ЖҚЗ-ның қолданыстағы ғылыми әдістерінің көмегімен, сондай-ақ аумақтарды дамыту, сапалы табиғи ортаны қалыптастыру негізінде орындалды.

Зерттеудің әдіснамалық негізін нормативтік-құқықтық және статистикалық талдаудың, картографияның және ЖҚЗ-ның қолданыстағы ғылыми әдістері құрады. Талдау нәтижесінде ауылшаруашылық жерлерін пайдалану түрлері анықталды (7, 8-сурет).

7-сурет – ЖҚЗ арқылы алынған индексі

Зерттеу барысында 2020 жылдан 2022 жылға дейінгі егістердің даму динамикасына талдау жүргізілді. NDVI (нормаланған дифференциалды вегетациялық индекс, нормаланған вегетациялық индекс) бағалауы нәтижесінде мәні 0,1-ге жақын деп айтуға болады. Бұл өсімдіктердің ең жақсы күйін көрсетеді, яғни өсімдік өлді немесе вегетациялық кезеңді қайта бастауы мүмкін. Дәлірек бағалау үшін суреттің қай уақыт кезеңінде (ауылшаруашылық маусымының басында, ортасында және соңында) түсірілгенін түсіну маңызды.

8-сурет – Ауыл шаруашылық мақсаттағы жерлердің қз арқылы анықталған индекстер

9-сурет – Нормаланған индекстер

Бүгінгі күні ауыл шаруашылығы мақсатындағы жерлерді мониторингтеу қызметіне жер учаскелеріне байланыстыра отырып, ауыл шаруашылығында жер ресурстарын пайдалану туралы қажетті объективті ақпарат алуға мүмкіндік беретін спутниктік технологиялар белсенді түрде келіп отыр. Қолданыстағы IT-технологиялар ауылшаруашылық жерлерін пайдалану туралы ақпараттың үлкен

көлемін жедел талдауға және талдау нәтижелерін әртүрлі форматта түсіндіруге мүмкіндік береді. Ауыл шаруашылығы мақсатындағы жерлерді түгендеу процесінің бұл эволюциясы алдағы он жылда жер ресурстарын талдау жүйесін тұтастай жетілдіріп қана қоймайды. Сонымен қатар, заңсыз пайдалану кезіндегі жерлер қайтару үшін талдау жүргізуге болады (10 - сурет).

Ауыл шаруашылығы мақсатындағы жерлерді түгендеу-күрделі және көп еңбекті қажет ететін процесс. Ағымдағы жағдайды дәл бағалау үшін, әдетте көптеген өлшеулер жүргізіп, әртүрлі көздерден мәліметтер жинау қажет. Геоаналитикалық платформа спутниктік деректерді өзгеріс динамикасымен біріктіру арқылы нақты белгіленген талдау уақыт кезеңімен нақты уақыт режимінде бақылауды қамтамасыз етеді.

Атқарылған жұмыстардың нәтижесінде Бесқайнар ауылшаруашылық жерлерін қашықтықтан бақылаудың қазіргі жағдайы зерттелді. Қазіргі уақытта ғарыштық мониторинг ауылшаруашылық жерлері алып жатқан бүкіл аумақ бойынша объективті ақпарат алуға мүмкіндік береді.

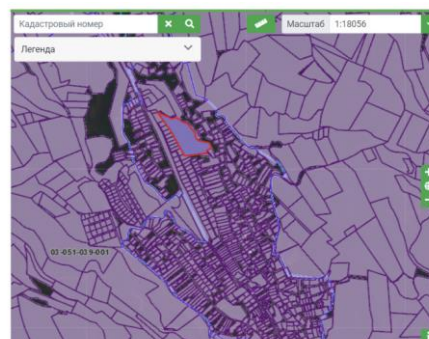
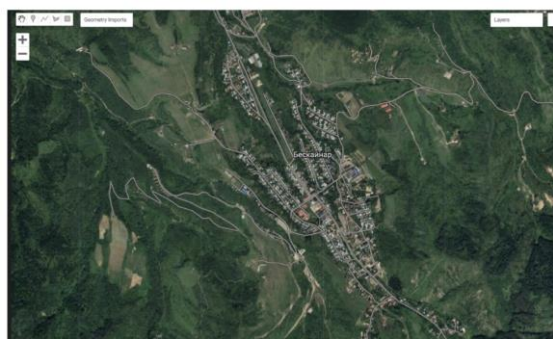

10-сурет – Заңсыз пайдалану кезіндегі жерлерді қайтару

3 Ауыл шаруашылығы мақсатындағы жерлерді ЖҚЗ қолдану арқылы түгендеу

3.1 Зерттеу нысанның сипаттамасы

Талғар ауданы – Алматы облысының оңтүстігінде орналасқан әкімшілік бөлік. 1928 жылы құрылған. Орталығы – Талғар қаласы. Аудан Іле Алатауының солтүстік баурайында орналасқан. Аймақтың климаты шұғыл континенталды, жазы ыстық және қысы суық. Топырақтары негізінен қара каштан, олар оңтүстік бөлігінде қара топырақтармен алмастырылған. Аудан жерінде мұздықтардан бастап жартылай шөлді аймақтарға дейінгі ландшафттар қалыптасқан. Пайдалы қазбалардан тас, гранит, құм, қиыршық тас және саз кен орындары бар.

11-сурет – Талғар ауданындағы Бесқайнар ауылдық округінің орналасу сызбасы

Облыс аумағында ерекше қорғалатын Алматы ұлттық қорығы, Іле Алатауы ұлттық паркінің бөлігі бар. Аудан халқының саны 196 567 адам (2019), ұлттық құрамы: қазақтар (63,77%), орыстар (18,25%), ұйғырлар (9,69%), түріктер (2,57%), әзірбайжандар (1,60%), күрдтер (0,77%), татарлар (0,56%), корейлер (0,44%), немістер (0,42%), өзбектер (0,36%), гректер (0,30%), украиндар (0,20%), қырғыздар (0,18%), поляктар (0,12%), шешендер (0,13%), дүңгендер (0,02%), беларустар (0,03%), басқалары (0,59%).

Қазақстан Республикасының кадастрлық мәліметтері бойынша Талғар ауданы Алматы облысының оңтүстік бөлігінде орналасқан және солтүстігінде Балқаш ауданымен, оңтүстігінде Райымбек ауданымен және батысында Алматы қаласымен және Іле ауданымен, шығысында Еңбекшіқазақ ауданымен шектеседі. Аудан аумағы жер санаттары бойынша келесі түрде ұсынылған: Ауданның жалпы жер көлемі 365327 гектар, оның ішінде жайылым жерлер – 127393 гектар (11-сурет).

Ауданның рельефі үш негізгі нысан шегінде берілген: тау (биік таулы, орта таулы және төмен таулы), тау бөктеріндегі жазықтар, оның ішінде кесек жоталы құмды, жер бедеріне теріс пішінді (төмендеу, өзендер мен бұлақтардың алқабы).

Ұсынылып отырған дипломдық жұмыста Талғар ауданындағы ауылшаруашылық жерлерді түгендеу жұмыстары қарастырылған. Жұмыстың тақырыбына орай бұл зерттеуде біз Талғар ауданындағы Бесқайнар ауылдық округінің жерлерін қарастырған болатынбыз (11-сурет).

12-сурет – Алматы облысы Талғар ауданы Бесқайнар ауылдық округі шекараларының ауылдық елді мекендердің жерлері

3.2 Ауыл шаруашылығы мақсатындағы жерлерді түгендеу жүргізу барысында ЖҚЗ қолдану

Ауыл шаруашылығы мақсатындағы жерлер санағын өткізер алдында геодезиялық құралдарды пайдалана отырып, кадастрлық карталарды жасау тәжірибесі зерделенді. Бұл технология ауылшаруашылық өндірушілері мен ауылшаруашылық жерлерінің шекараларын жоғары дәлдікпен сипаттауға мүмкіндік береді.

Сондықтан, Ауыл шаруашылығы министрлігі цифрлық картографиялық материалдар, әртүрлі рұқсаттағы мұрағаттық және жедел ғарыштық суреттер, ауылшаруашылық жерлерінің қор кадастрлық карталары және ішкі шаруашылық құрылымының схемалары негізінде ауылшаруашылық жерлерінің сандық карталарын жасау технологиясының балама нұсқасы жасалды, бұл мониторингтің қажетті дәлдігін қамтамасыз етеді. мемлекеттік деңгейде және экономикалық тұрғыдан қолайлы болды.

Жерді пайдалану мен қорғауды мемлекеттік бақылау елдің жер қорын басқару мен жер қатынастарын реттеудің маңызды функцияларының бірі болып

табылады. Оның міндеттері Жер заңнамасының тиісінше орындалуын, мемлекеттік органдардың, заңды тұлғалардың және азаматтардың жерді ұтымды пайдалану және қорғау жөніндегі іс-шараларды орындауын қамтамасыз ету болып табылады.

Жердің пайдаланылуы мен қорғалуына мемлекеттік бақылауды жергілікті атқарушы органдар, жер ресурстарын басқару, табиғатты қорғау жөніндегі атқарушы органдар және басқа да уәкілетті органдар өз құзыреті шегінде жүзеге асырады. Басқа органдарға мыналар жатады: Денсаулық сақтау министрлігінің Мемлекеттік санитарлық-эпидемиологиялық қызметі, тұрғын үй және аумақтарды дамыту министрлігі, Ауыл шаруашылығы министрлігінің Су және Орман ресурстары комитеттері.

Жердің пайдаланылуына мемлекеттік бақылауды жүзеге асыратын жоғарыда аталған органдардан басқа, жергілікті атқарушы органдар жергілікті бюджет қаражаты есебінен жер ресурстарын басқару жөніндегі Атқарушы органның әдістемелік басшылығымен өз қызметін жүзеге асыратын бақылаушы инспекциялар құра алады.

Жерді пайдалану мен қорғауды мемлекеттік бақылау жерді түгендеу, зерттеу жүргізу кезінде, сондай-ақ жер заңнамасының сақталуын бақылау тәртібімен жұмыстарды орындау кезінде, жерді пайдалануға байланысты схемалар мен жобаларды әзірлеу, мемлекеттік кадастрлар мен жер мониторингін жүргізу кезінде жүзеге асырылады.

Жер есебінің құрамдас бөлігі біржолғы есепке алу іс-шарасы болып табылатын жерді түгендеу болып табылады.

Кімнің иелігінде немесе пайдалануында болғанына қарамастан, барлық жерлер түгендеуге жатады.

Жерді түгендеу объектісі оның нақты шекарасындағы әрбір жер иелену және жер пайдалану болып табылады.

Жерді түгендеу мақсатында жүргізіледі:

- жер учаскелерінің нақты шекараларын айқындау, жер пайдалану мен жер иеленудің мөлшері туралы нақты деректерді нақтылау және алу;
- жер пайдаланушылар мен жер иелерінің берілген жерлерді нысаналы мақсаты бойынша пайдалануын тексеру;
- жерді иелену немесе пайдалану құқығын куәландыратын құжаттарды беру;
- Жер кадастры үшін деректер базасын құру.

Түгендеу кезінде алынған нақтылаулар кадастрлық мәліметтерге және бірінші кезекте есепке енгізіледі. Түгендеу жүргізу кезінде өндірісте бар жоспарлы-картографиялық және басқа материалдар пайдаланылады. Деректердің табиғатқа сәйкестігін анықтау жерді тексеру кезінде жүргізіледі.

Жер учаскелерін заттай тексеру меншік иелерінің немесе жер пайдаланушылардың қатысуымен, ал олар оларсыз бас тартқан жағдайда жүргізіледі, бұл туралы зерттеу нәтижелері бойынша жасалған құжаттарға тиісті жазба жасалады.

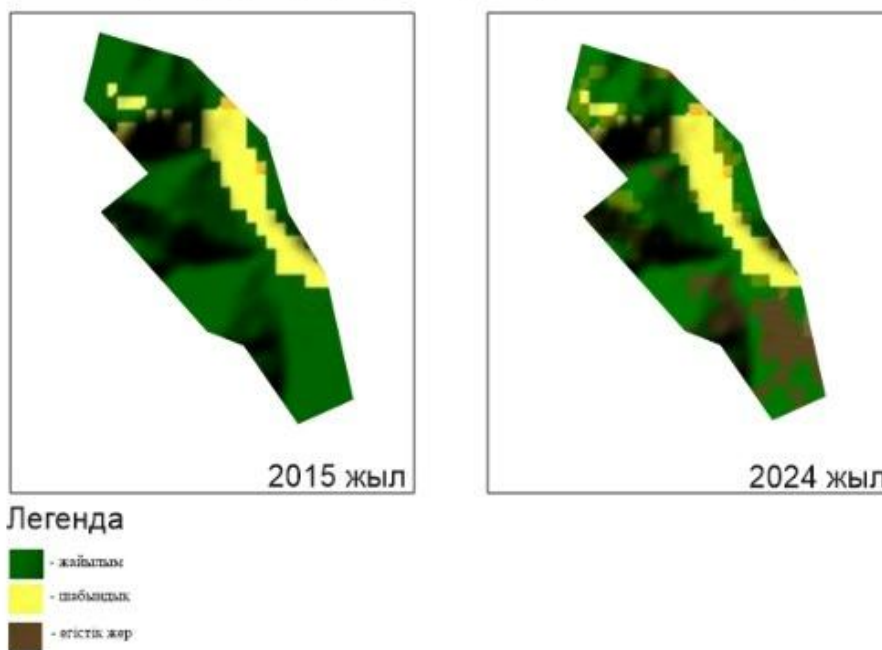
Рельефтің арнайы түсірілімдері, әдетте, жасалмайды. Жерді түгендеу деректері оны жүзеге асыру кезінде ғана нақты шындыққа сәйкес келеді.

Жер учаскелерінің трансформациясы (бастап познелат. трансфермато-түрлендіру, түрлендіру) - жер учаскелерінің бір түрін екіншісіне түрлендіру. Трансформация жерлердің ең дұрыс құрамын, оларды ұтымды орналастыруды, жерді пайдалану тиімділігін арттыруды қамтамасыз етуге арналған. Трансформация кезінде жерлердің сынуы, қиылысуы, ұсақталуы және ұсақ контуры жойылады, пайдаланылмаған жерлер ауылшаруашылық айналымына тартылады, құнды жерлердің ауданы кеңейеді. Ерекше жағдайларда (тиісті негіздеме болған жағдайда) жер учаскелерін трансформациялау, мысалы, егістікті оның қатты эрозияға ұшырауына байланысты шабындыққа ауыстыруды, су эрозиясымен күресу үшін жыртылған тік беткейлерді ормандандыруды және т. б. көздейді.

Трансформациялау жөніндегі іс-шаралар халықтық-шаруашылық жоспарларда, жерге орналастыру жобалары мен схемаларында көзделеді. Бұл ретте ауыл шаруашылығы айналымына жаңа жерлерді енгізу және құрылыс және басқа да мұқтаждықтар үшін ауыл шаруашылығы алқаптарының шығуы ауданын ескере отырып, жер ресурстарының салааралық теңгерімі есептеледі. Қазіргі жағдайда жаңа жерлерді игеру өндірісті кеңейтудің негізгі көзі болып табылмайды, бірақ бос, пайдалануға ыңғайлы жерлерді экономикалық айналымға тартқан жөн.

Аз құнды ауыл шаруашылығы алқаптарын неғұрлым құнды жерлерге ауыстыру туралы шешімдерді аудандық (қалалық) атқарушы орган жер ресурстарын басқару жөніндегі аудандық органдардың, аудандық ауыл шаруашылығы және су шаруашылығы органдарының ұсыныстарын ескере отырып қабылдайды.

Бескайнар ауылдық округінің өсімдік жамылғысы картасы

13-сурет – Салыстыру барысында жасалған карта

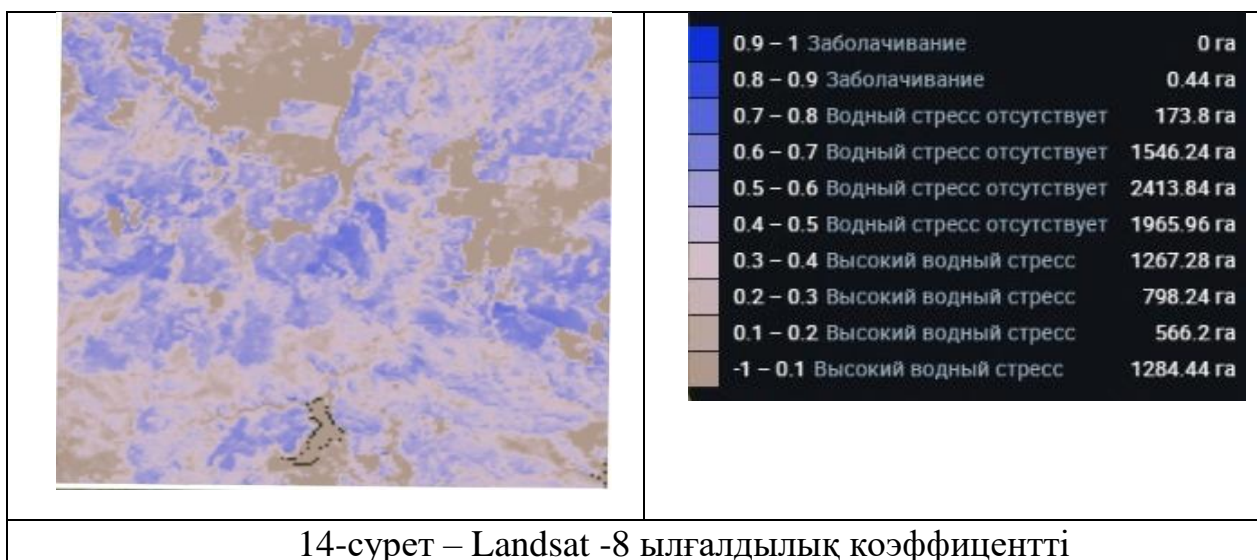
Ауылшаруашылық жерлерін картаға түсіру жұмыстарын бастамас бұрын, түрлі-түсті кескіндерді алу үшін ғарыштық суреттерді бастапқы өңдеу қажет болды (13-сурет). 15 м панхроматикалық кескіндер (дәлірек айтқанда 14,25) 30 м спектрлік арналардың деректері негізінде түрлі-түсті кескіндерді синтездеу үшін пайдаланылды, нәтижесінде 15 м ажыратымдылықтағы түрлі-түсті кескіндер пайда болды, олар жақсы танылады. Олардың ішінде ауылшаруашылық аудандарының аумағында бірыңғай жабындар жасалды.

Ғарыштық суреттерді өңдеумен қатар, цифрлық топографиялық негіз дайындалды, ол жер бедерін сенімді тану үшін қажет, өйткені тек ғарыштық материалдарды сенімді тану үшін қымбат техника, бағдарламалық жасақтама, білікті қызметкерлер және үлкен уақыт шығындары қажет. 9 жылда егістік жерлерінің көбейгенін байқауға болады.

Кейіннен Landsat 8 суреттері арқылы Талғар ауданы жерлерін ылғалдық мөлшері анықталды. Нәтижесінде 14 суреттегідей көрсеткіштер анықталды. Су стрессінің индексі (IWS) экономиканың әртүрлі секторлары, соның ішінде ауыл шаруашылығы үшін тұщы судың қолжетімділігінің өлшемі болып табылады. Iws ауыл шаруашылығы секторы үшін 1 болғанда, бұл әдетте ауыл шаруашылығындағы суды тұтыну қолда бар суға тең немесе одан жоғары екенін білдіреді.

IWS 1-нің нақты мәні әр түрлі контексте әр түрлі түсіндірулерге ие болуы мүмкін, өйткені бұл есептеу әдістемесіне және қолданылатын мәліметтерге байланысты. Алайда, жалпы алғанда, 1 мәні ауыл шаруашылығының су стрессіне ұшырағанын және суару немесе өндірістің басқа аспектілері үшін су тапшылығы проблемаларына тап болуы мүмкін екенін көрсетеді.

Iws - бұл климаттық жағдайлар, Су ресурстарының қолжетімділігі, суды сақтау және тарату инфрақұрылымы, ауыл шаруашылығындағы суды пайдалану тиімділігі және т. б. сияқты көптеген факторларға тәуелді болуы мүмкін кешенді көрсеткіш екенін ескеру маңызды.

3.3 Алматы облысы Талғар ауданы Бесқайнар ауылдық округінің жерлеріне түгендеу жүргізу тәртібі

Түгендеу жүргізу үшін келесі құрамда комиссия құрылды:

- Бесқайнар ауылдық округінің әкімі;
- Талғар ауданының жер қатынастары бөлімі бастығының м. а.;
- Талғар ауданының бас сәулетшісі;
- Ауылдық округінің учаскелік сәулетшісі;
- Алматыжер ҒӨО АҚ басшысының орынбасары;
- Алматыжер ҒӨО ЕМК АФ бастығы;
- Алматынжер ҒӨО ЕМК АФ I санатты маманы.

Ауылдың селитебті аумағы бойынша жұмыс істеу үшін 1:2000 ірі масштабты жоспар пайдаланылды, онда үй жанындағы жері бар тұрғын үй құрылысының учаскелері, қоғамдық-іскерлік жерлер (Денсаулық сақтау, білім беру, мәдениет, сауда, коммерциялық қызмет объектілері), өндірістік құрылыс жерлері, сондай-ақ жалпы пайдаланудағы жерлер (көшелер, жолдар, өтпе жолдар, скверлер, саябақтар және басқа да жалпы пайдаланудағы объектілер) және арнайы мақсаттағы (мал қорымдары, қоқыс тастайтын жерлер, зираттар), ауыл шаруашылығына пайдаланылатын жерлер (бақтар, бақшалар,

Бұдан басқа, графикалық материалдар құрамына елді мекендердің әкімшілік шекаралары (шегі) көрсетілген және 1:10000 масштабтағы жер учаскелерінің барлық санаттары көрсетілген Ауылдық округі шекараларының нақты жай-күйінің шолу жоспары кірді.

Селитебті аумақ шекарасының нақты жағдайы және елді мекендердің шектері ауылдық округ және ауданның сәулет өкілдерімен бірлесіп далалық тексеру жолымен анықталды. Зерттеу жұмыстары барысында нақтыланды:

- жеке қосалқы шаруашылық және жеке тұрғын үй құрылысын жүргізу үшін жер учаскелерінің болуы (5-кесте);
- өндірістік, қоғамдық-іскерлік құрылыс объектілерінің, ауыл шаруашылығына арналмаған объектілердің тізбесі (6-кесте);
- ауыл шаруашылығы мақсатындағы жер учаскелерінің орналасқан жері және олардың алаңдық деректері (А-қосымшада).

Кесте 5 – Жеке қосалқы шаруашылық және жеке тұрғын үй құрылысын жүргізу үшін азаматтардың жер учаскелерінің болуы туралы анықтама

Елді мекендерді атауы	Халық саны	Аула саны	Жалпы ауданы зем. учаскелер (аула), га	оның ішінде:			құрылыстар, га
				бақша, га	көпжылдық екпелер, га	өзге де Ауыл шаруашылық алқаптары, га	
Бесқайнар	1927	532	1549.90	224.20	31.70	24 га	56.00
Жалпы	1927	532	1549.90	224.20	31.70	24 га	56.00

Түгендеу нәтижелері бойынша Бесқайнар ауылдық округі шегіндегі жалпы ауданы – 1549,1 га, оның ішінде Бесқайнар елді мекені шегінде – 1549,1 га. Елді мекеннің селитебті аумағының жалпы ауданы-446,0 га.

Ауылдық елді мекен шекарасының шегінде жаңа құрылыстар учаскелері анықталды, олар ауыл шаруашылығы кәсіпорындарының аумағында пайда болды, оларды ауыл шаруашылығы мақсатындағы жерлерден шығару және ЖТҚ-ға ауыстыру нәтижесінде.

АЕМ-нің селитебті аумағы шегінде және жалпы ауылдық округ шекарасында көрсетілген шаруа қожалықтарының, ауыл шаруашылығы кәсіпорындарының және басқа да объектілердің сандық құрамы мен орналасқан жері туралы ақпарат ауылдық елді мекендерге далалық тексеру жүргізу кезінде берілген.

Жұмыс барысында барлық объектілердің құрамы, сондай-ақ ауыл шаруашылығы мақсатындағы жер учаскелерінің бар-жоғы және олардың алаңдық деректері нақтыланды:

- 14 өндірістік құрылыс нысаны, алып отырған алаңы – 3,6 га;
- 63 қоғамдық-іскерлік құрылыс нысаны – 11,1 га.;
- Шаруа қожалықтарымен және ЖТҚ-мен қамтылған 87 жер учаскесі – 124,8 га.;
- 14 жер учаскесі, 348,3 га алқапта ауыл шаруашылығы кәсіпорындары пайдаланылуда.

АЕМ бөлінісіндегі объектілердің толық тізбесі б-кестеде және А қосымшада келтірілген. Жер учаскелері бойынша алаңдық деректер бөлу материалдары негізінде және компьютерде есептеу жолымен анықталған. Жерді түгендеу нәтижелері әр елді мекен бойынша актілермен және жалпы ауыл округі бойынша жиынтық актімен ресімделген. Барлық жұмыс қорытындысы бойынша ауылдық округінің аумағындағы жердің жиынтық балансы жасалды (Б- қосымшасы). Аудандық жер қатынастары, сәулет бөлімінің өкілдері жергілікті атқарушы органдар және мәслихат өкілдерімен бірлесіп, 1992 жылдан бастап ауылдық елді мекендердің даму перспективасын әзірлеп, бекітті. 2006ж. дейін, бекітілген уақыты елді мекендердің қазіргі шекараларын (шегін) Өзгертуді алдын ала анықтаған, сондықтан алаңдар бойынша барлық есептеулер 2006 жылдың басына заңдастырылған соңғы қосымша аумақтарды ескере отырып жүргізілген. Ауылдық округінің ауылдық елді мекендерінің жерлерін түгендеу материалдары аудандық жер қатынастары, сәулет, жергілікті атқарушы органдардың өкілдерімен келісілген және Талғар ауданы әкімінің 2008 жылғы 18 желтоқсандағы No 12-2095 қаулысымен және Талғар аудандық мәслихатының 2008 жылғы 24 желтоқсандағы No 15-88 шешімімен бекітілген.

Кесте 6 – Ауыл шаруашылығына арналмаған объектілердің тізбесі

№	Жер учаскелерінің меншік иелерінің және жер пайдаланушылардың атауы	Жердің нысаналы мақсаты	Жерге құқықты куәландыратын құжаттың болуы (күні, нөмірі)	Аудан га
1	ТОО"СБН Консалтинг" 058 - 570	шарап, шарап сусындары және алкогольсіз өнімдер өндіру объектісі	Акт на право ч/с № 338586 от 18-07-2005	0.372
2	АО"Казахтелеком" 059 - 633	АТС	Акт на право временного возмездного долгосрочного землепользования № 164831 от 12-06-2007	0.026
3	Водозаборный узел	су тарту торабы		0.600
4	АПК АРЭЖ	трансформатор подстанциясы		0.002
5	АПК АРЭЖ	трансформатор подстанциясы		0.002
6	АПК АРЭЖ	трансформатор подстанциясы		0.003
7	АПК АРЭЖ	трансформатор подстанциясы		0.002
8	АПК АРЭЖ	трансформатор подстанциясы		0.002
9	АПК АРЭЖ	трансформатор подстанциясы		0.001
10	АПК АРЭЖ	трансформатор подстанциясы		0.002
11	ПК"Жемис"	автогараж		0.840
12	ТОО "Лекога" 065-087	производственная база	Акт на право временного возмездного долгосрочного землепользования № 0300100 от 10-09-2002	0.487
13	Кривцов Вячеслав Петрович 065-142	ремонтной мастерской	Акт на право ч/с № 600794 от 09-04-2007	1.21
14	АПК АРЭЖ	трансформаторная подстанция		0.110
	Итого: (14 шт.)			3.658
15	Мамиров Алим Акимович 058 - 583	магазин	Акт на право ч/с № 0083425 от 03-04-2002	0.02
16	Ушурова Арзугуль Ахметовна 058 - 687	для размещения остановочного комплекса	Акт на право ч/с № 334041 от 18-02-2005	0.003
17	Байзакова Арзугуль Акимовна 058 - 714	магазин, баня, парикмахерская и автомойка	Акт на право ч/с № 600362 от 20-03-2007	0.01

6 - кестенің жалғасы

1	2	3	4	5
18	Бектасова Раушан Курушбековна, Бектасов Катаям Ашимбекович 058 - 864	магазин	Акт на право общей собственности № 359462 от 02-06-2006	0.01
19	Макатов Амангельды Айдосович 059 - 032	магазин, бильярдный клуб, кафе с летней площадкой и баня	Акт на право ч/с № 270671 от 29-11-2007	0.12
20	Камаев Султанмурат 059 - 034	торговый центр	Акт на право ч/с № 605939 от 15-10-2008	0.300
22	Полюк Наталья Васильевна 059 - 587	магазин	Акт на право ч/с № 0062062 от 04-09-2000	0.096
23	Супиева Каминур Розахуновна 059 - 601	спортивно-игровой салон	Акт на право ч/с № 0063412 от 20-12-2000	0.047
24	Исабаева Маргарита Заркинбековна 059 -613	торговый павильон	Акт на право ч/с № 0064009 от 21-02-2001	0.04
25	Кесперов Олджамурат 059 - 649	магазин и торгово- бытовой комплекс	Акт на право ч/с № 365672 от 28-06-2006	0.097
26	Мизамбаева Кенжегуль Балкиевна 059 -665	торгово-бытовой комплекс	Акт на право ч/с № 0082894 от 21-02-2002	0.074
27	Средняя школа № 31 059 -710	для обслуживания объекта - школа	Акт на право ч/с № 0086921 от 05-09-2002	2.409
28	Курманбаев Кулярхан 059 - 744	магазин, баня, парикмахерская и автомойка	Акт на право ч/с № 601903 от 26-07-2007	0.09
29	Кагазбаева Шолпан 059 - 777	магазин, парикмахерская, бильярдная, аптека	Акт на право ч/с № 355107 от 02-03-2006	0.06
30	Ушурова Арзугуль Ахметовна 059 - 1567	торговый центр	Акт на право ч/с № 345724 от 20-09-2005	0.16
31	Сагымбекова Назерке Бакытжановна 059 -2250	магазин	Акт на право ч/с № 270260 от 28-09-2007	0.07
32	Дюсебаева Раиса Рыскалиевна 080 - 2400	магазин и торгово бытовой комплекс	Акт на право ч/с № 366278 от 15-09-2006	0.047
33	Кенжебаев Елжас Меңлібайулы 059 - 2441	торговый центр	Акт на право ч/с № 270643 от 07-01-2007	0.633
34	Турганбаева Багдакуль Айтбаевна 059 - 2467	торговый центр	Акт на право ч/с № 366277 от 13-07-2006	0.673
35	Заманбеков Мардан Бакытжанович 059 - 2536	спортзал	Акт на право ч/с № 366286 от 18-07-2006	0.076
36	Садвакасов Даулет Халелович 060 - 042	торговый комплекс	Акт на право ч/с № 356755 от 24-03-2006	0.069
37	МаксUTOва Гульнара Муратовна 060 - 521	магазин	Акт на право ч/с № 206391 от 08-12-2005	0.01

6 – кестенің жалғасы

1	2	3	4	5
38	Тугулбаев Асылбек Калиевич 060 - 587	баня и прачечная	Акт на право ч/с № 0081294 от 24-09- 2001	0.051
39	Курманбаева Нурлан Кабдановна 060 - 608	магазин, баня, парикмахерская и автомойка	Акт на право ч/с № 601904 от 26-07-2007	0.031
40	Касымов Болат Сейтбекович 065 - 769	магазин	Акт на право ч/с № 270545 от 03-09-2007	0.03
41	Акимат	здание		0.440
42	Больница	врачебная амбулатория		0.340
43	Медресе	медресе		0.120
44	Мечеть	мечеть		0.320
45	Почта	здание		0.040
46	Стадион	стадион		1.240
47	Умирбаев	магазин		0.015
48	Потапенко	магазин		0.011
49	Яхьяров	магазин		0.006
50	Даутова Г.	магазин		0.004
51	Полтаев	магазин		0.010
52	Искаков Ю.М.	магазин		0.004
53	Шорабаева И.	магазин		0.05
54	Картаганова А.	рынок		0.050
55	Курманбаева	магазин		0.017
56	Нурумова	магазин		0.002
57	Жапарова Т.А.	магазин		0.030
58	Макатов А.	магазин		0.006
59	Айтейбекова Р.	магазин		0.013
60	Аршидинов	магазин		0.015
61	Нурманов М.	магазин		0.003
62	Ушурова А.	магазин		0.010
63	Ушурова А.	магазин		0.010
64	Иманбаев К.	магазин		0.005
65	Адилбаева Д.	магазин		0.006
66	Имангалиев С.	магазин		0.003
67	Купидинов А.	магазин, парикмахерская		0.010
68	Тугулбаев А	коммунальное хозяйство		0.474
69	Райымбеков К.	магазин		0.015
70	Тулеева М.Р.	магазин		0.010
71	Дагарова Н.Н.	магазин		0.008
72	Мусабекова Л. А.	магазин		0.018
73	Сураншы Е.Б.	магазин		0.010
74	Курманбаева Р.	магазин		0.054
75	проектируемая школа	школа		2.150
	Итого: (63 шт.)			11.094

3.Шаруа қожалықтары				
76	ТОО "Сельскохозяйственная фирма"Тулпар" 065 -597	личное подсобное хозяйство	Акт на право ч/с № 600864 от 16-08 2007	2.44
77	ПК "Ак-Жол" 065 -878	ведение товарного сельского хозяйства	Акт на право ч/с № 605090 от 15-07-2008	1.000
	Итого:(2 шт.)			3.440
4. Өзге құрылыс объектілері				
78	"ҚР Көлік және коммуникация министрлігіКөлік инфрақұрылымын дамыту комитетінің Алматы облыстық басқармасы" ММ 342-005	"Алматы-Талғар-Евгеньевка" автожолына қызмет көрсету үшін"	Тұрақты жер пайдалану құқығы актісі № 203078 15-2006	0.890
	Итого: (1 шт.)			0.890
	Итого по всем объектам: (80 шт.)			15.424

ҚОРЫТЫНДЫ

Жерді түгендеу елді мекендерде орындалатын жерге орналастыру және жер- кадастрлық жұмыстардың (жерге мемлекеттік және коммуналдық меншік нысандарының аражігін ажыратуды жүргізу, жер-шаруашылық орналастыру жоспарларын жасау, үй маңындағы аумақтарды белгілеу) базисі болып табылады.

Жерді түгендеудің басты мақсаты мемлекеттік жер кадастрын жүргізу және жер иеленушілерге (жер пайдаланушыларға) белгіленген үлгідегі құжаттарды бере отырып, меншік, иелену, пайдалану (жалдау) құқықтарын тіркеуді қамтамасыз етуде жер қатынастарын реттеу, кәдімгі және компьютерлік тасығыштарда деректер банкіні құру, жерді пайдалануға тұрақты бақылауды ұйымдастыру үшін негіз жасау болып табылады.

Дипломдық жобада Алматы облысы Талғар ауданы Бесқайнар ауылдық округінің жерлерін түгендеу жұмыстары қаралды. Түгендеу жүргізу үшін жұмыс комиссиясы құрылды. Түгендеу барысында санаттардағы жерлердің жалпы көлемі, олардың сапалық жай-күйі, жер пайдаланушылар бойынша бөлінуі және нысаналы мақсаты бойынша пайдаланылмайтын жерлер және т. б. туралы деректер анықталды.

Селитебті аумақ бойынша жұмыс істеу үшін 1:2000 ірі масштабты жоспар пайдаланылды, онда функционалдық мақсаты бойынша жер учаскелері, сондай-ақ 1:10000 масштабты Бесқайнар ауылдық округі шекараларының нақты жай-күйінің шолу жоспары көрсетілді.

Селитебті аумақ шекарасының нақты жағдайы және елді мекендердің шектері ауылдық округ және ауданның сәулет өкілдерімен бірлесіп далалық тексеру жолымен анықталды.

Түгендеу нәтижесі бойынша Бесқайнар ауылдық округі шегіндегі жалпы жер көлемі – 1549,1 га, оның ішінде Бесқайнар елді мекені шегіндегі жер көлемі – 1549,1 га.

Жұмыс барысында барлық объектілердің құрамы, сондай-ақ ауыл шаруашылығы мақсатындағы жер учаскелерінің бар-жоғы және олардың алаңдық деректері нақтыланды:

- 14 өндірістік құрылыс нысаны, алып отырған алаңы – 3,6 га;
- 63 қоғамдық-іскерлік құрылыс нысаны – 11,1 га.;
- Шаруа қожалықтарымен және ЖТҚ-мен қамтылған 87 жер учаскесі – 124,8 га.;
- 14 жер учаскесі, 348,3 га алқапта ауыл шаруашылығы кәсіпорындары пайдаланылуда.

Жер учаскелері бойынша алаңдық деректер бөлу материалдары негізінде және компьютерде есептеу жолымен анықталған. Бесқайнар ауылдық округінің жерлерін түгендеу кезінде орындалатын жұмыстардың жүргізілген есептеріне сәйкес түгендеу құны 397005 теңгені құрайды.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1 Қазақстан Республикасының Үкіметі. Жеке меншікке берген кезде, мемлекет немесе мемлекеттік жер пайдаланушылар жалға берген кезде жер учаскелері үшін төлемақының базалық мөлшерлемелерін, сондай-ақ жерді жалға алу құқығын сатқаны үшін төлемақының мөлшерін белгілеу туралы: 2003 жылғы 2 қыркүйектегі № 890 // Қазақстан Республикасының ПҰАЖ-ы. – 2003. - № 36.- 360-бап.

2 Қазақстан Республикасының Үкіметі. Әкімшілік аумақтық бірліктер бойынша ауыл шаруашылығы мақсатындағы жер учаскелеріне жеңілдікті бағаның мөлшерін бекіту туралы: 2003 жылғы 10 қыркүйектегі №918 // Қазақстан Республикасының ПҰАЖ-ы. - №37. – 373-бап.

3 Ауыл шаруашылығы мақсатындағы жерлерді ұтымды пайдалану <https://www.jprra-kazniipk.kz/jour/article/view/1421/830>

4 ҚР қаржы мемлекеттік комитет URL.

<https://www.gov.kz/memleket/entities/gosreestr?lang=kk> (ресми сайт)

5 Жерді түгендеудің жалпы кезеңдері

https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=32475781&pos=6;-106#pos=6;-106

6 Мемлекеттік мекемелерде түгендеу жүргізу қағидаларын бекіту туралы URL: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/V1100007197> (ресми сайт)

7 Рэндл У., Биард Т. Малые беспилотные летательные аппараты. Теория и практика. М.: Радар ММС, 2014. 184 с URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/primeneniye-bespilotnyh-letatelnyh-apparatov-dlya-monitorirovaniya-selskohozyayst-vennyh-ugodiy-i-posevnyh-ploschadey-vagrarnom>

А ҚОСЫМШАСЫ

Алматы облысы Талғар ауданы Бесқайнар ауылдық округі шекарасындағы ауыл шаруашылығы мақсатындағы жер учаскелерінің бар болуы туралы ақпаратта

№ №	Жер учаскелерінің меншік иелерінің және жер пайдаланушылардың атауы	Жалпы ауданы	Оның ішінде							
			егістік	оның ішінде суармалы	көпжылдық екпелер	тыңайма	шабындықтар	жайылым	барлығы а / ш алқаптары	өзге
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
с. Бесқайнар										
<i>шаруа қожалықтары:</i>										
1	Таласбаев Ондасын Курмашевич (6.0 га) 065 - 085	3.740						3.740	3.740	
2	Ибрагимов Болат Косаевич (1.41 га) 065 - 088	0.250						0.250	0.250	
3	Мусалимов Масим (1.31 га) 065 - 099	0.090						0.090	0.090	
4	Абдуллаев Сраждин Исмажанович (2.3 га) 065 - 112	0.280						0.280	0.280	
5	Якубов Эдуард Рубенович (0.7 га) 065 - 113	0.150						0.150	0.150	
6	Туякбаев Манас Жумашевич (1.5 га) 065 - 115	1.500						1.500	1.500	
7	Мекебаева Шолпан Наубаевна (0.58 га) 065 - 236	0.500						0.500	0.500	
8	Туякбаев Манас Жумашевич (1.26 га) 065 - 333	0.160						0.160	0.160	
9	Баймуханова Назгул Кусаиновна (5.0 га) 065 - 338	5.000						5.000	5.000	
10	Уандыкова Алима Курбаншаевна (7.0 га) 065 - 363	6.510						5.930	5.930	0.580
11	Омаров Касым Ахметович (2.7 га) 065 - 421	2.500						2.500	2.500	

А қосымшасының жалғасы

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
12	Есмагамбетова Аянат Салимгереевна									
13	Кочиев Айваз Паша-Оглы (4.27 га) 065 - 477	2.970						2.970	2.970	
14	Ерошенко Андрей Сергеевич (1.91 га) 065 - 508	0.780						0.780	0.780	
15	Биянов Игорь Леонтьевич (20.0 га) 065 - 564	20.000						20.000	20.000	
16	Мейрамов Даулет Зинетоллаевич (2.0 га) 065 - 576	2.000						2.000	2.000	
17	Абдрахманов Джола (0.36 га) 065 - 614	0.020						0.020	0.020	
18	Ибрагимов Болат Косаевич (0.62 га) 065 - 688	0.520						0.520	0.520	
19	Сасыков Серик Абылкасымович (2.0 га) 065 - 728	1.800						1.800	1.800	
20	Нусупов Бактыбай (2.0 га) 065 - 729	2.000						2.000	2.000	
21	Нурбаев Рашид Булатович (3.6 га) 065 - 751	3.600						3.600	3.600	
22	Рустемов Жанат Аскарвчич (0.58 га) 065 - 777	0.580						0.580	0.580	
23	Куандыкова Алия Чингизовна (0.92 га) 067 - 232	0.92						0.92	0.92	
24	Али Саид Мехметович (2.0га)065- 120	2.000						2.000	2.000	
25	Омаров Болат Фатыхович (0.33 га) 068 - 818	0.330						0.330	0.330	
26	Байбогиров Оралхан Садыкович (2.7 га) 065 - 609	1.870						1.870	1.870	
27	Баракбаев Нурлан (1.7 га) 065 - 111	1.600						1.600	1.600	
28	Асылбеков Асхат (0.15 га) 065 - 655	0.150						0.150	0.150	
29	Чигиров Ерболат (0.356 га) 065 - 660	0.290						0.290	0.290	

А қосымшасының жалғасы

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
30	Сон Анатолий (0.25 га) 065 - 661	0.020						0.020	0.020	
31	Дарменова Нургуль (0.2 га) 065 - 129	0.200						0.200	0.200	
32	Дройко Анатолий (0.24 га) 065 - 117	0.100						0.100	0.100	
33	Калиева Турсын (0.2 га) 065 - 138	0.200						0.200	0.200	
34	Плясовских Владимир Константинович (1.67 га) 065 - 090	1.670	1.670	1.670					1.670	
35	Плясовских Владимир Константинович (2.2 га) 065 - 091	2.200	2.040	2.040	0.160				2.200	
36	Плясовских Константин Владимирович (0.57 га) 065 - 092	0.570	0.570	0.570					0.570	
37	Аргимбаев Дилмухамбет Аширбаевич (4.0 га) 065 - 139	4.000	4.000	4.000					4.000	
38	Плясовских Константин Владимирович (1.25 га) 065 - 221	1.250	1.250	1.250					1.250	
39	Жиренбаев Уалихан (2.235га)065- 286	2.235	2.235	2.235					2.235	
40	Тулендиева Кулимхан Жундубаевна (0.84 га) 065- 288	0.840	0.840	0.840					0.840	
41	Тулендиева Кулимхан (0.6га)065- 289	0.600						0.600	0.600	
42	Окшаубаев Курманали Абиляевич (0.95 га) 065 - 326	0.950	0.950	0.950					0.950	
43	Агададиев Пирали Асанпашаоглы (0.075га) 065 - 375	0.075	0.075	0.075					0.075	
44	Агададиев Пирали Асанпашаоглы (1.125 га) 065 - 377	1.125	1.125	1.125					1.125	
45	Агададиев Исрафил Асанпашаевич (0.85 га) 065 - 393	0.850	0.850	0.850					0.850	
46	Агададиев Асанпаша (5.808га)065- 394	5.808	5.808	5.808					5.808	
47	Агададиев Асанпаша (0.57га)065-395	0.570			0.570				0.570	
48	Агададиев Исрафил Асанпашаевич (0.09 га) 065 - 396	0.090			0.090				0.090	

А қосымшасының жалғасы

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
49	Агададиев Пирали Асанпашаоглы (0.17 га) 065 - 397	0.170			0.170				0.170	
50	Кадирова Рашида Насирдиновна (0.11 га) 065 - 398	0.110			0.110				0.110	
51	Агададиев Пирали Асанпашаоглы (0.053 га) 065 - 399	0.053			0.053				0.053	
52	Агададиев Исафилъ Асанпашаевич (0.28 га) 065 - 714	0.280			0.280				0.280	
53	Агададиев Пирали Асанпашаоглы (0.06 га) 065 - 402	0.060			0.060				0.060	
54	Агададиев Пирали Асанпашаоглы (0.13 га) 065 - 403	0.130			0.130				0.130	
55	Агададиев Исафилъ Асанпашаевич (0.076 га) 068 - 404	0.076			0.076				0.076	
56	Агададиев Пирали Асанпашаоглы (0.28 га) 065 - 713	0.280			0.280				0.280	
57	Агададиев Пирали Асанпашаоглы (0.15 га) 065 - 407	0.150			0.150				0.150	
58	Агададиев Пирали Асанпашаоглы (0.038 га) 065 - 408	0.038			0.038				0.038	
59	Агададиев Пирали Асанпашаоглы (0.3 га) 065 - 409	0.300			0.300				0.300	
60	Исмаилова Саниям Наримановна (0.825 га) 065 - 531	0.825	0.825	0.825					0.825	
61	Исмаилова Саниям Наримановна (0.525 га) 065 - 630	0.525	0.525	0.525					0.525	
62	Алшинбаева Орынкуль Жаркынбековна (2.0га) 065 - 650	2.000	2.000	2.000					2.000	
63	Турсункулов Бакыт (0.92 га) 065 - 709	0.920	0.920	0.920					0.920	

А қосымшасының жалғасы

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
64	Османова Санам Темельевна (0.92 га) 065 - 743	0.920	0.920	0.920					0.920	
65	Османова Санам Темельевна (0.25 га) 065 - 744	0.250	0.250	0.250					0.250	
66	Османова Санам Темельевна (0.25 га) 065 - 745	0.250	0.250	0.250					0.250	
67	Кебекпаева Нурбала (1.995 га) 065-827	1.995						1.265	1.265	0.730
68	Агададиев Пирали Асанпашаоглы (0.45га) 065 - 842	0.450	0.450	0.450					0.450	
69	Агададиев Пирали Асанпашаоглы (0.41га) 065 - 840	0.410	0.410	0.410					0.410	
70	Агададиев Пирали Асанпашаоглы (0.35га) 065 - 841	0.350	0.350	0.350					0.350	
71	Агададиев Пирали Асанпашаоглы (0.6га) 065 - 849	0.600	0.600	0.600					0.600	
72	Агададиев Пирали Асанпашаоглы (1.92га) 065 - 850	1.920	1.920	1.920					1.920	
73	Сыдыков Агибай (0.33 га) 065 - 880	0.330	0.330	0.330					0.330	
62	Алшинбаева Орынкуль Жаркынбековна (2.0га) 065 - 650	2.000	2.000	2.000					2.000	
63	Турсункулов Бакыт (0.92 га) 065 - 709	0.920	0.920	0.920					0.920	
64	Османова Санам Темельевна (0.92 га) 065 - 743	0.920	0.920	0.920					0.920	
65	Османова Санам Темельевна (0.25 га) 065 - 744	0.250	0.250	0.250					0.250	
66	Османова Санам Темельевна (0.25 га) 065 - 745	0.250	0.250	0.250					0.250	
67	Кебекпаева Нурбала (1.995га) 065 - 827	1.995						1.265	1.265	0.730

А қосымшасының жалғасы

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
68	Агададиев Пирали Асанпашаоглы (0.45 га) 065 - 842	0.450	0.450	0.450					0.450	
69	Агададиев Пирали Асанпашаоглы (0.41 га) 065 - 840	0.410	0.410	0.410					0.410	
70	Агададиев Пирали Асанпашаоглы (0.35 га) 065 - 841	0.350	0.350	0.350					0.350	
71	Агададиев Пирали Асанпашаоглы (0.6 га) 065 - 849	0.600	0.600	0.600					0.600	
72	Агададиев Пирали Асанпашаоглы (1.92 га) 065 - 850	1.920	1.920	1.920					1.920	
73	Сыдыков Агибай (0.33 га) 065 - 880	0.330	0.330	0.330					0.330	
74	Нуртаев Бекболат (0.35 га) 065 - 881	0.350	0.350	0.350					0.350	
75	Касымова Светлана (0.5 га) 065 - 882	0.500	0.500	0.500					0.500	
76	Оразалиев Асранбек (4.6 га) 065 - 021	3.500	3.500	3.500					3.500	
	Итого (76 шт.):	104.205	35.513	35.513	2.467			64.915	102.895	1.310
	ЖТҚ, ЖТҚ, ЖТҚ:									
77	Жандильдина Гульмира Кабылтаевна (1.8 га) 065 - 276	1.800								1.800
78	Нурғалиева Алия Муратовна (5.025 га) 065 - 392	5.025								5.025
79	Бородулина Ольга Владимировна (1.275 га) 065 - 470	1.275								1.275
80	Хохлова Анна Владимир*овна (1.275 га) 065 - 471	1.275								1.275
81	Джамбакиев Турганжан Абаевич (1.275 га) 065 - 472	1.275								1.275
82	Чигиров Ерболат (0.4 га) 065 - 532	0.400								0.400
83	Чигиров Ерболат (0.6 га) 065 - 533	0.600								0.600
84	Усаев Юрид Имамшамилевич (4.0 га) 065 - 615	4.000								4.000

А қосымшасының жалғасы

85	Усаев Юрид Имамшамилевич (4.7 га) 065 - 640	4.700								4.700
86	Жаманбалин Серикгалий (0.3га)065-598	0.300								0.300
87	Есенова Турган (0.019 га) 065 - 051	0.019								0.019
	Итого (11 шт.):	20.669								20.669
	Шаруа қожалықтары мен шаруа қожалықтары, ЖТҚ, ЖТҚ, ЖТҚ, ЖТҚ, ЖТҚ және ТК бойынша барлығы:	124.874	35.513	35.513	2.467			64.915	102.895	21.979
	ауыл шаруашылығы кәсіпорындары және т.б.:									
88	"Алматы-Саяхат" қазыналық кәсіпорны ММ (18.5 га) 065-015	16.750						14.640	14.640	2.110
89	Кали Гылымхан (7.2 га) 065-069	7.200								7.200
90	"Тұлпар" ауылшаруашылық фирмасы" ЖШС (2.033 га) 065-086	0.460						0.460	0.460	
91	Мекен-Сервис" ЖШС (330.0 га) 065-173	305.540						303.540	303.540	2.000
92	Мейрамбекова Машура (6.0га)065- 281	6.000						6.000	6.000	
93	ТОО"Сельскохозяйственная фирма "Тулпар" (6.0 га) 065 - 299	5.230						5.230	5.230	
94	ПК"Бота" (0.65 га) 065 - 574	0.650								0.650
95	ТОО "KAZSTAR Real Estate" (0.45 га) 065 - 943	0.320								0.320
96	Молдыбекова Рысхан (0.12га)065-017	0.120								0.120
97	ПК"Ак-Жол" (1.5 га) 065 - 879	1.500						1.350	1.350	0.150
98	Жаманбалин Серикгалий (0.2га) 065-598	0.200								0.200
99	ПК"Жеmys" 065 - 009	0.940	0.940	0.940					0.940	
	Итого (12 шт.):	344.910	0.940	0.940				331.220	332.160	12.750
	Ауыл бойынша жиыны: (99 дана)	469.784	36.453	36.453	2.467			396.135	435.055	34.729
	оның ішінде: шаруа қожалықтары мен шаруа қожалықтары, ЖТҚ, ЖТҚ (87 дана)	124.874	35.513	35.513	2.467			64.915	102.895	21.979
	ауыл шаруашылығы кәсіпорындары және т. б. (12 дана)	344.910	0.940	0.940				331.220	332.160	12.750

Б ҚОСЫМША

Жердің атауы	Жалпы ауданы	Оның ішінде								су және батпақтар алқаптары	құрылыс аланы	өзге
		егістік		оның ішінде суармалы	көпжылдық екпелер	тыңайма	шабындықтар	жайылым	барлығы а / ш			
		барлығы	оның ішінде суармалы									
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
<i>Барлық ауылдық округ шегінде ,Бесқайнар ауыл</i>												
Барлық жерлер оның ішінде:	1549.1	36.5	36.5	54.2		1018.3	224.2	1333.2	2.9	3.1	73.7	136.2
Қоныстану аумағы мен жаңа құрылыстар шегіндегі тұрғын үй құрылысының жерлері	344.9			51.7			224.2	275.9			69.0	
Өндірістік құрылыс жерлері	3.7										0.7	3.0
Қоғамдық-іскерлік құрылыс жерлері	11.1										2.8	8.3
Ерекше қорғалатын табиғи аумақтардың жерлері												
Ауыл шаруашылығына пайдаланылатын жерлер	1099.0	36.5	36.5	2.5		1018.3		1057.3		2.4	1.2	38.1
Жалпы пайдаланудағы жерлер	82.2								2.9	0.7		78.6
Арнайы мақсаттағы жерлер	8.2											8.2
Резервтік және өзге де жерлер:												

Б қосымшасының жалғасы

АКТ

Жерді түгендеуді жүргізу туралы Бесқайнар ауылдық округі Алматы облысы Талғар ауданы

Осы акт комиссия құрамы:

1. Бесқайнар ауылдық округінің әкімі Ж. Байсбаев (лауазымы, аты-Жөні)

2. Жер қатынастары бөлімінің бастығы Б. Жамбасбаев

3. Бесқайнар ауылдық округінің сәулетшісі Б. Боранбаев

4. "Алматы НПЦ зем" МҚИА АФ маманы Н. Старкова

2008 жылғы "15" желтоқсандағы жағдай бойынша Бесқайнар ауылдық округі шекарасында (шегінде) жерлерді түгендеу жүргізілді.

1. Нәтижесінде анықталған:

1) жер түрлері бойынша елді мекен жерлерінің ауданы, га.

Ауылдық округ шегіндегі жердің жалпы көлемі 1549.1

оның ішінде: ауыл шаруашылығы алқаптары барлығы 1333.2

оның ішінде: егістік 36.5; көпжылдық екпелер; 54.2 тыңайған

шөп шабу; жайылым 1018.3

бақша 224.2.; орман алаңдары және ағаш-бұта екпелері

су және батпақтар астында 3.1; құрылыс астында 73.7

алаңдардың, жолдардың, 25.3; көшелердің астында саябақтар, скверлер

және бульварлар астында 2.9; бүлінген жерлер 10.4

басқа да жерлер 100.5

2) түгендеу қорытындысы бойынша жер көлемі, га.

Ауылдық округ шегіндегі жердің жалпы көлемі 1549.1 оның ішінде:

- тұрғын үй құрылысы 344.9

- қоғамдық-іскерлік құрылыс салу 11.1

- өндірістік құрылыс 3.7

- ерекше қорғалатын табиғи аумақтар

- өзендер, көлдер, су қоймалары 3.1

- ауыл шаруашылығында пайдалану 1096.6

- жалпы пайдалану 81.5

- арнайы мақсаттағы 8.2

оның ішінде селитебті аймақ аумағында Барлығы 446.0

- тұрғын үй құрылысы 344.9

- қоғамдық-іскерлік құрылыс салу 11.1 - өндірістік құрылыс 3.7

- ерекше қорғалатын табиғи аумақтар

- өзендер, көлдер, су қоймалары 0.7

- ауыл шаруашылығында пайдалану 3.4 - жалпы пайдалану 81.5

- арнайы мақсаттағы 0.7

Елді мекен жерлерін түгендеу барысында жер анықталды.

- бұзылған 2.2

- ластанған;

сортаңданған

Ғылыми жетекшінің пікірі

Дипломдық жұмыс

(жұмыс түрлерінің атауы)

Махметова Камила Сунгатовна

(оқушының аты жөні)

6В07304 – Геокеңестік цифрлық инженерия

(БББ атауы мен шифрі)

Тақырыбы: «Ауыл шаруашылығы мақсатындағы жерлерді түгендеу технологиялары»

Бұл жұмыста Талғар ауданы Бесқайнар ауылының мысалында ауыл шаруашылығы жерлерін түгендеудің заманауи технологиялары қарастырылған. Географиялық ақпараттық жүйелерді (ГАЖ), қашықтықтан зондауды, сондай-ақ қазіргі заманғы маркшейдерлік және картографиялық әдістерді пайдалана отырып, ауылдық жерлерде жер ресурстарын бағалау және есепке алу үшін қолданылатын әдістер мен құралдар талданады. Зерттеу нәтижелері, ауданда жерді түгендеу технологияларын қолданудың анықталған артықшылықтары мен шектеулері ұсынылып, жерге орналастыру тиімділігін арттыру мақсатында оларды оңтайлы пайдалану бойынша ұсыныстар ұсынылды.

Селитебті аумақ бойынша жұмыс істеу үшін 1:2000 ірі масштабты жоспар пайдаланылды, онда функционалдық мақсаты бойынша жер учаскелері, сондай-ақ 1:10000 масштабты Бесқайнар ауылдық округі шекараларының нақты жай-күйінің шолу жоспары көрсетілді.

Селитебті аумақ шекарасының нақты жағдайы және елді мекендердің шектері ауылдық округ және ауданның сәулет өкілдерімен бірлесіп далалық тексеру жолымен анықталды.

Түгендеу нәтижесі бойынша Бесқайнар ауылдық округі шегіндегі жалпы жер көлемі – 1549,1 га, оның ішінде Бесқайнар елді мекені шегіндегі жер көлемі – 1549,1 га.

Жұмыс барысында барлық объектілердің құрамы, сондай-ақ ауыл шаруашылығы мақсатындағы жер учаскелерінің бар-жоғы және олардың аландық деректері нақтыланды.

Махметова Камила Сунгатовна дипломдық жұмысы толықтай бекітілген тақырыбының мазмұнына және мемлекеттік стандартқа сай орындалған.

Дипломдық жобаны 98%-ға өте жақсы деп бағалай отырып, ал оның иесі *Махметова Камила Сунгатовна* бакалавр академиялық дәрежесіне лайықты азаматша деп санаймын және жұмысын қорғауға жіберуге ұсынамын.

Жетекші:

ҚазҰЗТУ, МІЖГ кафедрасының

Техника ғылымдарының кандидаты,

қауымдастырылған профессоры

5.06.2024 г.

ҚазҰЗТУ 704-23 Ү. Пікір

Г.С.Мадимарова

«Қ.И.СӘТБАЕВ атындағы ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ ТЕХНИКАЛЫҚ ЗЕРТТЕУ УНИВЕРСИТЕТІ»
КОММЕРЦИЯЛЫҚ ЕМЕС АКЦИОНЕРЛІК ҚОҒАМЫ

СЫН-ПІКІР

Дипломдық жұмыс
(жұмыс түрінің атауы)

Махметова Камила Сунгатовна
(аты, жөні тегі)

6B07304 – «Геокеңістіктік цифрлық инженерия»
(мамандық шифры, атауы)

Тақырыбы: «**Ауыл шаруашылығы мақсатындағы жерлерді түгендеу технологиялары**»

Аяқталды:

- А) графикалық бөлімі 16 сызбадан;
- В) түсініктеме қағаз 48 парақтан тұрады.

ДИПЛОМДЫҚ ЖҰМЫС БОЙЫНША ЕСКЕРТУЛЕР

Сын пікірге ұсынылған дипломдық жұмыста Талғар ауданы Бесқайнар ауылының мысалында ауыл шаруашылығы жерлерін түгендеудің заманауи технологиялары. жұмыстары қарастырылған.

Дипломдық жұмыста географиялық ақпараттық жүйелерді (ГАЗ), қашықтықтан зондтауды, сондай-ақ қазіргі заманғы маркшейдерлік және картографиялық әдістерді пайдалана отырып, ауылдық жерлерде жер ресурстарын бағалау және есепке алу үшін қолданылатын әдістер мен құралдар талданады.

Жоба технологиялық регламенттің нормаларын ескере отырып, дипломдық жұмыс бағдарламасына сәйкес жасалған. Дипломдық жұмыс бағдарламасында қарастырылған барлық материалдар түсіндірме жазбада егжей-тегжейлі қарастырылған. Бірақ жұмыста грамматикалық қателіктер кездеседі.

Жұмысты бағалау

Жоғарыда айтылғанды ескере отырып, дипломдық жұмыс дипломдық жұмыстарды жазуға қойылатын талаптарын қанағаттандырады және мамандыққа сәйкес келеді, жұмыс 98%-ға бағаланады, ал жұмыс авторы Махметова Камила Сунгатовна 6B07304 – «Геокеңістіктік цифрлық инженерия» білім беру бағдарламасы бойынша бакалавр дәрежесін беруге лайық деп санаймын.

Пікір беруші:

Өл-Фараби атындағы ҚазҰУ-нің
«География, жерге орналастыру
және кадастры» кафедрасының
Т.Т.Ж. ДОТЕНБЕТІ

Д.Джоламанов
«_____» _____ 2024 ж.

ҚазҰТЗУ 706-17 Ү. Сын-пікір

Протокол

о проверке на наличие неавторизованных заимствований (плагиата)

Автор: Махметова Камила

Соавтор (если имеется):

Тип работы: Дипломная работа

Название работы: Махметова Камила Дипломдық жұмыс (3)

Научный руководитель: Гульмира Мадимарова

Коэффициент Подобия 1: 1.7

Коэффициент Подобия 2: 1

Микропробелы: 0

Знаки из других алфавитов: 1

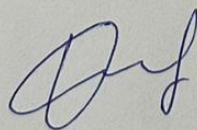
Интервалы: 0

Белые Знаки: 0

После проверки Отчета Подобия было сделано следующее заключение:

- Заимствования, выявленные в работе, является законным и не является плагиатом. Уровень подобия не превышает допустимого предела. Таким образом работа независима и принимается.
- Заимствование не является плагиатом, но превышено пороговое значение уровня подобия. Таким образом работа возвращается на доработку.
- Выявлены заимствования и плагиат или преднамеренные текстовые искажения (манипуляции), как предполагаемые попытки укрытия плагиата, которые делают работу противоречащей требованиям приложения 5 приказа 595 МОН РК, закону об авторских и смежных правах РК, а также кодексу этики и процедурам. Таким образом работа не принимается.
- Обоснование:

Дата

Заведующий кафедрой

Протокол

о проверке на наличие неавторизованных заимствований (плагиата)

Автор: Махметова Камила

Соавтор (если имеется):

Тип работы: Дипломная работа

Название работы: Махметова Камила Дипломдық жұмыс (3)

Научный руководитель: Гульмира Мадимарова

Коэффициент Подобия 1: 1.7

Коэффициент Подобия 2: 1

Микропробелы: 0

Знаки из других алфавитов: 1

Интервалы: 0

Белые Знаки: 0

После проверки Отчета Подобия было сделано следующее заключение:

Заимствования, выявленные в работе, является законным и не является плагиатом. Уровень подобия не превышает допустимого предела. Таким образом работа независима и принимается.

Заимствование не является плагиатом, но превышено пороговое значение уровня подобия. Таким образом работа возвращается на доработку.

Выявлены заимствования и плагиат или преднамеренные текстовые искажения (манипуляции), как предполагаемые попытки укрытия плагиата, которые делают работу противоречащей требованиям приложения 5 приказа 595 МОН РК, закону об авторских и смежных правах РК, а также кодексу этики и процедурам. Таким образом работа не принимается.

Обоснование:

Дата

Баймурзаев О.
проверяющий эксперт